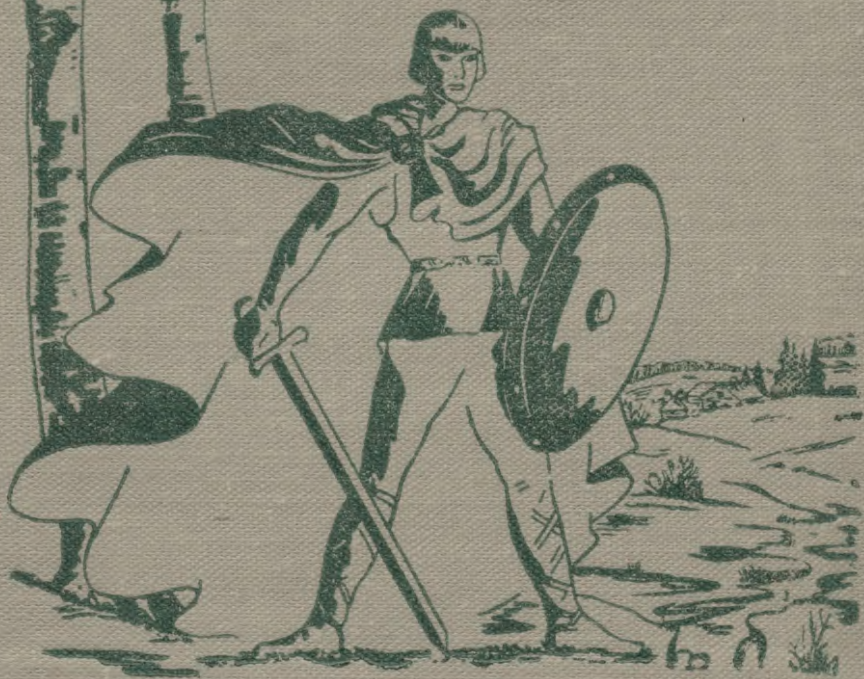

92-2
L. 14

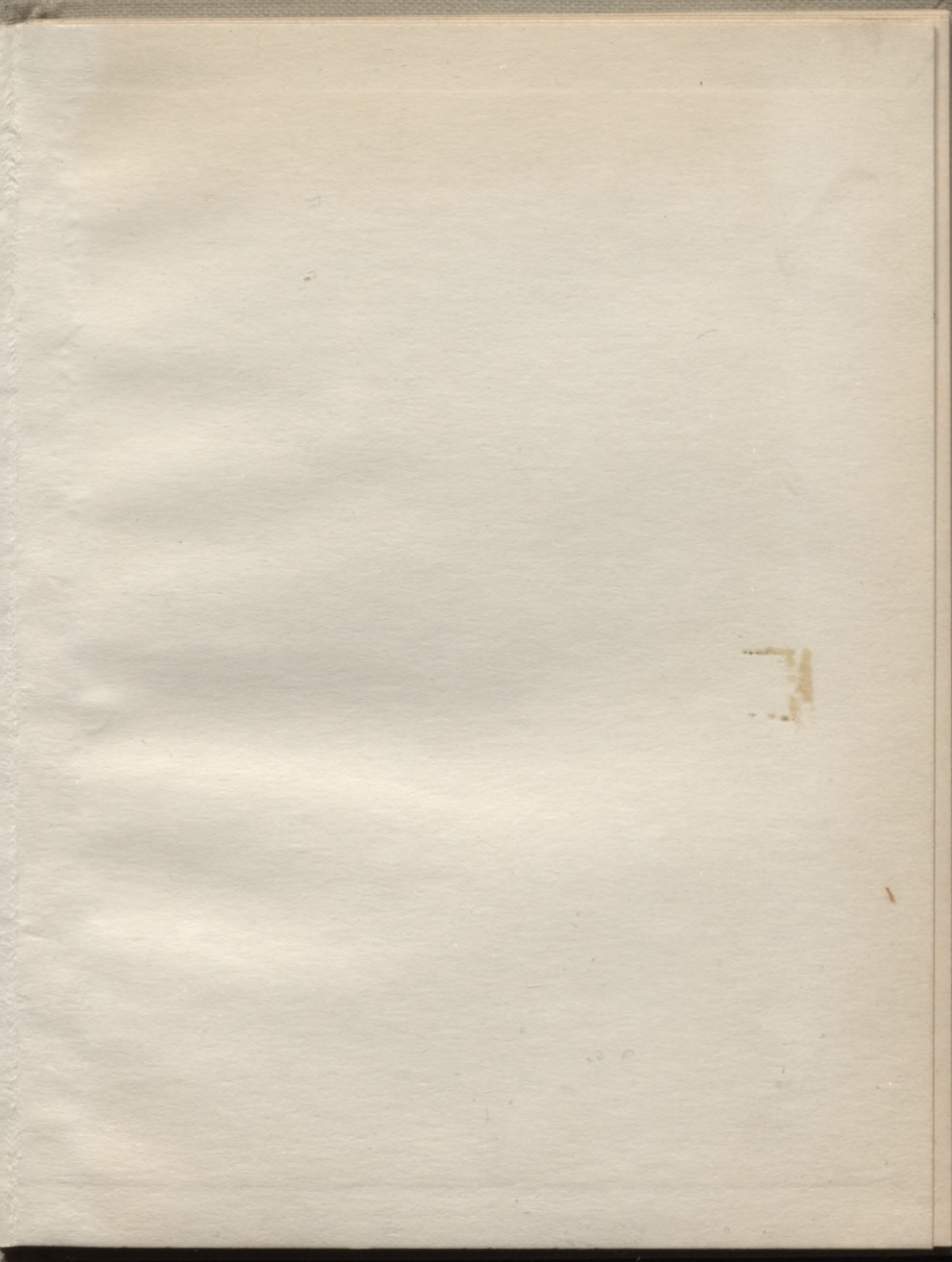
Generālis

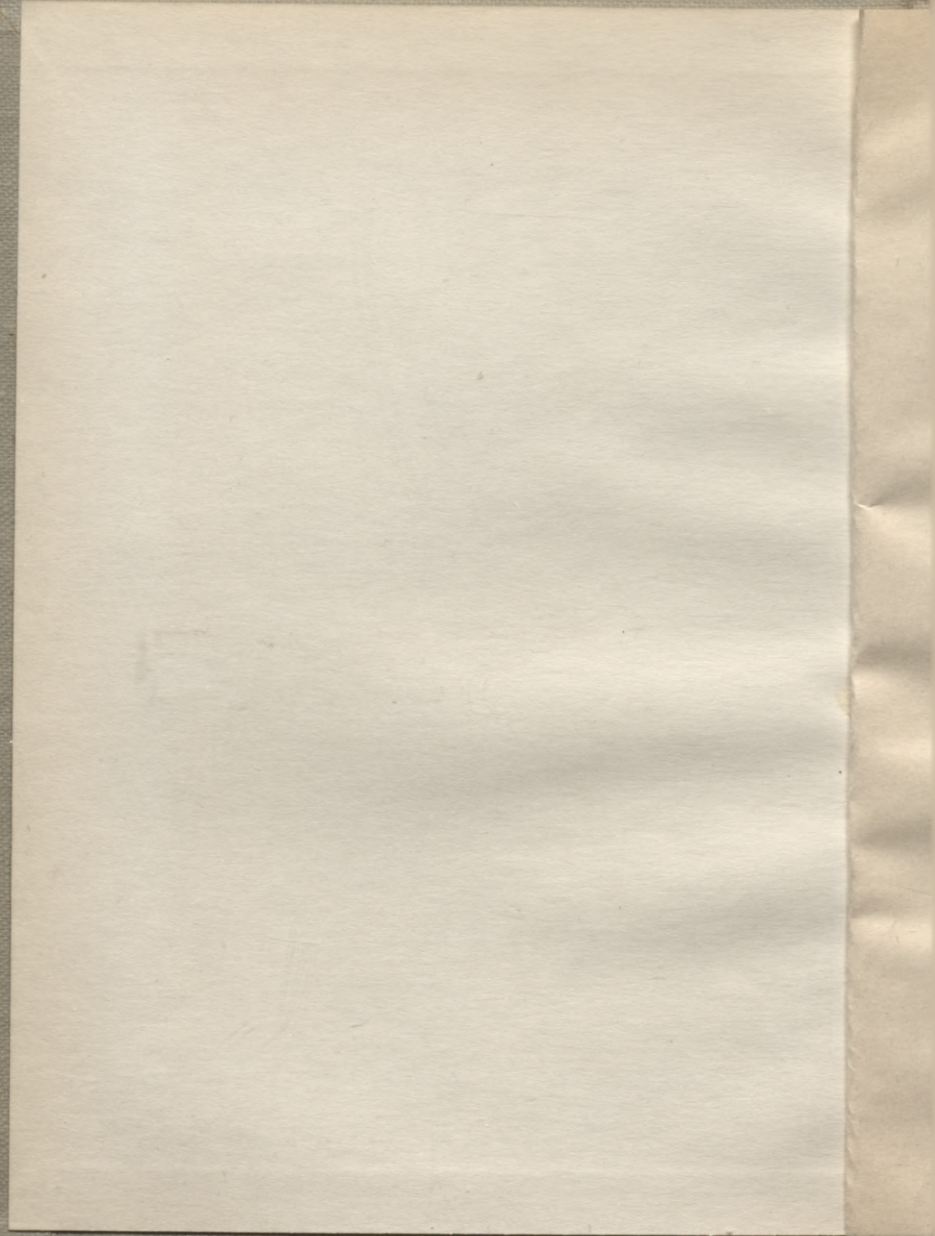
LUDVIGS

BOLŠTEINS

Ritvaldis Jankus

as,
es;

is

Motto:

*Zudīs manas jaunās dienas,
Zudīs tūkstoš jaunas dzīves;
Mana tauta nezudīs,
Ja tu iesi mirt par tautu.*

J. Rainis

B₁L

L 92-2
14

dūl. /
3

0973

Ģenerālis
LUDVIGS BOLŠTEINS

Pēc savāktām ziņām un atmiņām
sarakstījis E. Jurka

Ritvaldis Jankus

1962

APGĀDS SAULESKRASTS
Brisbanē, Austrālijā

Vāku zīmējusi Ģiedra Poriete

LATVIJAS VALSTS
BIBLIOTĒKA

~~92~~

~~29.480~~

0300079728

Bērnība un skolas laiks

Ludvigs Bolšteins dzimis 1888. gada 26. janvārī (v. st.), Jaunesavas Vēja krogā. Tēvs ir bijis melderis amata meistars, un 1894. gadā Bolšteinu ģimene pārceļas uz Remtes pagastu, kur saņem nomā Viesātu ūdensdzirnavas, kurās atradās uz Viesātas upes. Ludvigs šeit pavada savus pirmos bērnības gadus, jūsmo par skaistiem upes krastiem un rāmo dzirnezera spoguļi, klausas dzirnakmeņu vienmuļo dziesmu un ūdens šalkšanā, kas veļas pāri dzirnavu slūžām. 1895. gadā viņš sāk pirmās skolas gaitas toreizējā Vinšēnka pagasta skolā, kur par skolotāju bija Ernests-Alfreds Ģinters. Paša Ludviga centība un laikam skolotāja iespaids palīdzēja skolu nobeigt sekmīgi. Ar sava audzinātāja palīdzību Ludvigs sagatavojas un iestājas Pētera ģimnāzijā Jelgavā. Arī ģimnāzijas kursu viņš nobeidz iespējami īsā laikā.

Vasaras un skolas brīvlaiku Ludvigs pavada Remtē. Daudz viņš lasa grāmatas, bet novakarus un rīta stundas ziedo dabai un iemīļo tās skaistumu. Izmantojot ezera un upes zivju bagātību, viņš sāk piekopt maksšķerēšanas sportu, kas dod iespēju izkāpelēt ezera krastus un vērot upes atvarus, kā arī pabūt vientulībā, kur neviena netraucēts var padomāt par savas dzīves nākotni.

Pretēji daudziem tā laika latviešu censoņiem, kuŗieri tālākās skolas atkarājās no tēva ienākumiem, Ludvigam bija izņēmuma stāvoklis. Viņa tēva nomātais dzirnakmens dūca nepārtraukti, un tas sagādāja līdzekļus Ludviga tālākām skolām un iztikai, tā kā pēc mazas atpūtas pie vecākiem, viņš varēja braukt uz Pēterpili un iestāties Pēterpils Universitātes ķīmijas fakultātē.

Ludviga studiju priekšmeta izvēle ir diezgan īpatnēja, jo tajā laikā lielākoties latvieši studēja medicīnu, jurispudenci, teoloģiju, filoloģiju, lauksaimniecību vai kādu

citu priekšmetu, kas pēc studiju beigšanas deva iespēju ātri atrast ienesīgu vietu. Rūpniecība, kurā vienīgi ķīmiķim varētu rasties nodarbošanās, vēl tikai tinās laukā no bērna autiņiem, bet ar strauju tendenci iet uz priekšu milzu soļiem. Griba sekot šai straujai ķīmiskās rūpniecības augšupejai, nozīmē tālredzīgu nākotnes plānojumu.

Universitāti viņš nobeidz 1912. gadā. Lai nākotnē nerastos starpposms, Ludvigs tūlīt brīvprātīgi iestājas kara dienestā nokalpot ķeizaram obligāto dienesta laiku. Dienējis viņš ir kādā bijušās cara armijas jātnieku pulkā. Pēc dažām ziņām tas bijis Kauņas huzāru pulks, bet pulks ar tādu nosaukumu nav pastāvējis. Ja Ludviga dienesta vieta bijusi Kauņā, tad viņš varētu būt dienējis 3. Novorojskas dragūnu pulkā, kas atradās Kauņā. Pēc citām ziņām Ludvigs it kā dienējis Somijas dragūnu pulkā.

Jaunekļiem ar vidējo un augstāko izglītību dienesta laiks bijis viens gads. Pēc tā nokalpošanas Ludvigu kā apašvirsnieku demobilizē un ieskaita rezervē. Tas nozīmē, ka iesaucot kara gadījumā, viņu automatiski paugstinātu pirmā virsnieka pakāpē.

Pēc kara dienesta gada Ludvigs uzturas Remtē pie vecākiem, atpūšas, makšķerē un iesāk jaunu sporta veidu medības. Galvenais, viņš daudz lasa literātūru par jaunākiem atradumiem ķīmijā un gatavojas braukt uz Vācijas papildināt zināšanas krāsu analitikā. Arī Vācijas studiju laiks jau bijis izlemts 1914. gada rudenī.

Kara viesuļos

1914. gada augustā izceļas pirmais pasaules karš, kas pārvelk svītru Bolšteina tālākiem nodomiem. Viņu iesauc armijā un iedala Daugavgrīvas cietoksnī, kur viņš kļūst par cietokšņa komandanta ģenerāļa Miončinska štāba adjutantu. 1915. gada augustā, dibinoties Latviešu strēlnieku

bataljoniem, brīvprātīgos latviešu strēlniekus, pirms nozīmēto strēlnieku virsnieku ierašanās, pārzināja cietokšņu saimniecības priekšnieks kapteinis Baltiņš, bet apgādes un administratīvos jautājumus, starp citu, kārtojis praporščiks Bolšteins. Par 1. Daugavgrīvas strēlnieku bataljona komandieri ieceltais kapteinis Bangerskis savās atmiņās raksta: "Laimīgā kārtā cietokšņa štāba priekšnieks neatteica dot man par bataljona adjutantu sava štāba praporščiku Bolšteinu, ar ko ieguvu ļoti vērtīgu palīgu administratīvā darbā." No tā varētu secināt, ka Bolšteins ir bijis pirmais strēlnieku virsnieks, jo pat ieskaitot Bangerski, arī citi-Briedis, Ilziņš, Dardzāns un Būriņš ieradušies vēlāk.

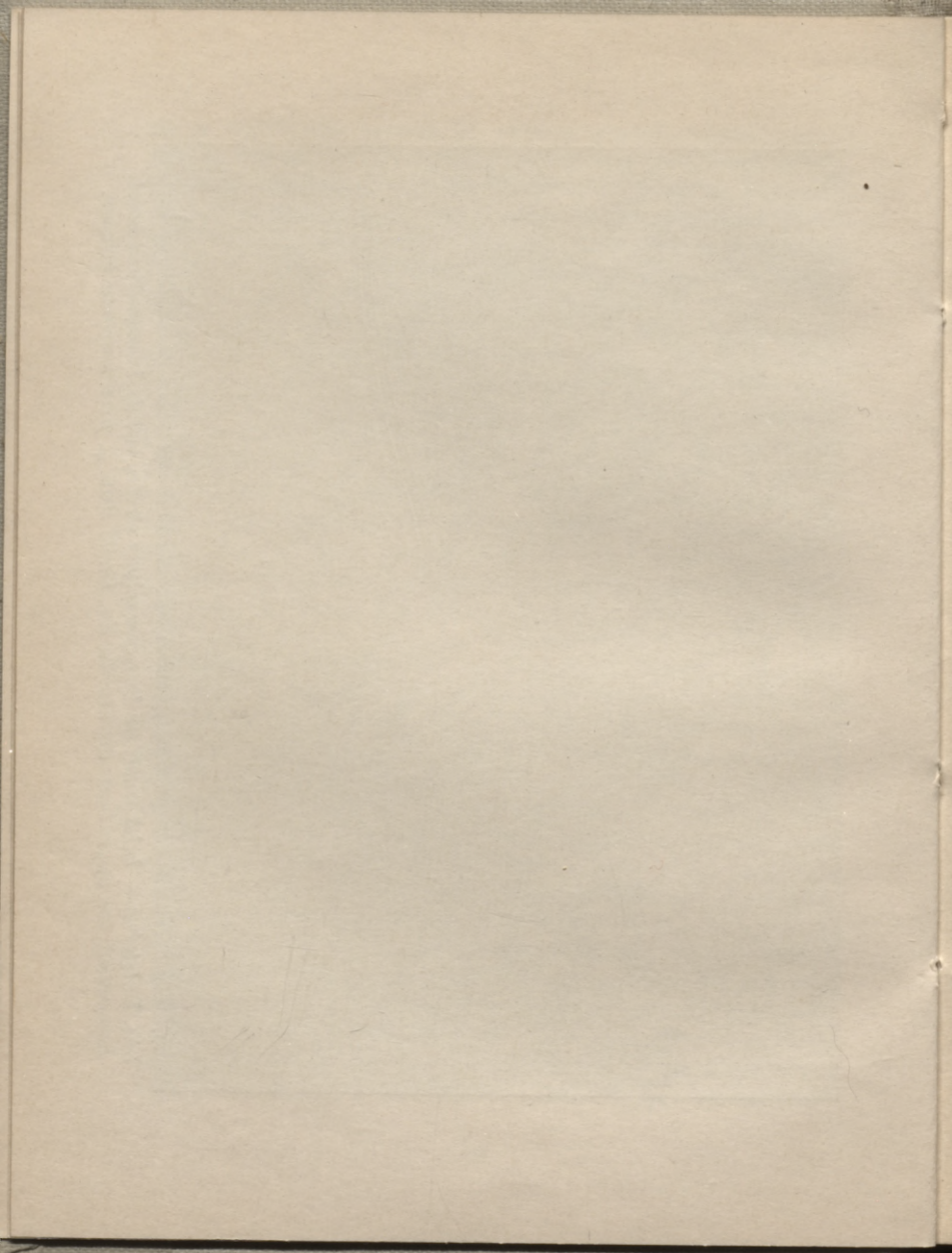
No latviešu strēlnieku nebaltām dienām un ērkšķainām gaitām Bolšteins nav šķīries visu strēlnieku pastāvēšanas laiku. Iesāka viņš kā bataljona adjutants un turpināja dienestu arī, kad bataljonu pārdēvēja par 1. Daugavgrīvas strēlnieku pulku. Bataljona vai pulka adjutants tuvāk pazīst virsniekus, instruktorus un pat kareivjus kā komandieris. Adjutants pat zin viena vai otra stiprās un vājās pušes. Pie tādiem apstākļiem viņš nav tikai sava komandiera pavēļu rakstītājs un nosūtītājs, bet kritiskos brīžos pat vērtīgs padomdevējs. Par Bolšteinu to pierāda ģenerāļa Bangerska atmiņās citētie vārdi, ko tas sadzirdējis Ziemas svētku nobeiguma posmā, ejot gaŗām 1. Daugavgrīvas pulka komandpunktam: "Dzirdēju adjutanta štābkapitana Bolšteina neapmierināto balsi: — Ko jūs, pulkveža kungs! Dariet taču kaut ko!" — Nav zināms, kāpēc Bolšteins ir mudinājis savu pulka komandieri pulkvedi Karlsonu kaut ko darīt, bet zinām, ka pulkvedis Karlsons nāca no Kaŗaskolu lektoru saimes, bez praktiskas kauju pieredzes. Turpreti Bolšteina kauju pieredžu netrūka. Labs padoms vai uzmodinājums varbūt pulkvedim bija noderīgs, jo gala rezultātā 1. Daugavgrīvas pulks necieta tik lielus zaudējumus kā pārejie latviešu pulki, kaut gan pašā Ziemsvētku kauju sākumā no sevis bija izvirzījis stieplu griezēju komandu

un pa izgrieztiem robiem kā pirmais ielauzās vāciešu līnijās. Ja Daugavgrīvas pulka un sevišķi kapteiņa Brieža pārsteiguma iebrukumu krievu slavas kārie ģenerāļi neprata un negribēja izmantot, tad tālāka latviešu strēlnieku dzīšana ugunīs bija lieka un nevajadzīga. Tam droši vien pretotās Bolšteins, kāpēc arī neapmierinātība izpaudās viņa balsī.

Neskatoties uz latviešu strēlnieku upuriem un nopelniem Rīgas frontes noturēšanā, ieilgušais karš bija visiem apnicis. To izmantoja komunistiskie agitatori, nomocīto un novārgušo karavīru starpā radot neuzticību pret virsniekiem. Tāpat tie uzminēja ikvienā izveidojušos pārliecību par karošanas bezjēdzību. Dibinājās strēlnieku padomes. Tās sasauca karavīru sapulces, kur ar runām strēlniekus musināja Daniševskis un citi agitatori. Viena tāda sapulce notikusi Rīgā, Rotas zālē, Kurmanova ielā, 1917. gada maija beigās. Sapulcē arī virsnieki sūtījuši savus pārstāvjus. No Daugavgrīvas pulka bijis Bolšteins, no 1. brigādes štāba Romans un Grāmatiņš. Sapulce jau pašā sākumā viņojusi, tomēr virsnieki strēlniekiem mēģinājuši ieskaidrot, ka uzdot cīņu nozīmē ļaut vāciešiem pārstaigāt visu dzimteni. Šādai argumentācijai piekritēji neatradušies, un pēc Daniševska vētrainas runas Bolšteina un pārējiem virsniekiem bijis steigā jāpazūd. Šis un daudzi citi sekojošie notikumi, kad pulka komandējošā sastāva darbu jauca un kritizēja karavīru padomes un vēlākie komisāri, mazināja vienību savstarpējo saprašanos un kaujas spējas. Virsnieku pavēles pildīja tikai par tik, cik tās saskanēja ar karavīru padomes lēmumiem. Partijas biedri, kuŗi stāvēja aiz šīm padomēm, virsniekus dēvēja par kontrrevolucionāriem. Un tā pamazām visa latviešu strēlnieku slava grima komunistiskā duļķī un netīrumos. To laikam būs sāpīgi izjutis Bolšteins, kuŗš atcerējās pirmos strēlniekus sagaidījis Daugavgrīvas cietoksnī ar vēlīniem rudens ziediem pie cepurēm. Kaut gan viņš nebija kauju laikā atradies pirmās līnijas ierakumos,

Ltn. Bolšteins — labā pusē, ar Daugavgrīvas strēln. batalj. komandieri kapl. Bangerski un operatīvo adjutantū ltn. Gaili 1916. g. pirms marta kaujas.

taču visas strēlnieku slavenās kaujas viņš ar tiem kopīgi pārdzīvojis — sākot ar oktobra kaujām 1915. gadā pie Manganājiem un Plakanu mājām un beidzot ar slavenajām un vienreizējām Ziemas svētku kaujām 1916-17. gadmijā. Tāpat kā novita ziedi pie strēlnieku cepurēm, tā politiskie bangojumi sajauca varonīgo strēlnieku prātus.

Pēc Rīgas krišanas 1917. gada septembrī, Bolšteins Daugavgrīvas pulku atstāj un aizbrauc uz Krieviju.

Vitebskā, Latgales bijušā guberņas pilsētā, jau pirms pirmā pasaules kara dzīvoja pulciņš latviešu. Viņiem bija sava skola, draudze, latviešu biedrība un pat sava krājaizdevu sabiedrība. Kara laikā šo latviešu skaitu pavairoja Kurzemes un Zemgales bēgļi. Sabiedriskā dzīvē attīstījās liela rosība. Nodibinājās koris, orķestris un teātra trupa, kas rikoja koncertus un izrādes. Darbojās arī kara slimnīca, kuŗu vadījis Dr. med. (vēlākais profesors) Jēkabs Alksnis, reizē būdams arī Latviešu bēgļu apgādes komitejas priekšnieks.

Pēc oktobra revolūcijas, 1917. gada novembra beigās, Vitebskā iebraukuši vairāki desmit latviešu virsnieki. Starp tiem bijis arī Bolšteins. Viņu pēc ilgiem neredzēšanās gadiem silti sagaidījuši vecie paziņas-skolotāji brāļi Ģintēri. Vinšēnča Ģinters bijis latviešu bēgļu skolas pārzinis Tulovā, netālu no Vitebskas. Tautieši tad nu itin bieži salasījušies, vai nu pie Dr. Alksņa vai Ģintera, un tuvāk iepazīnušies. 1917. gada beigās Vitebskā ieradies arī 1. Daugavgrīvas strēlnieku pulka plkv-ltn. Fricis Briedis. Viņš ap sevi, komūnisma apkaŗošanai, pulcinājis pretkomūnistiski noskaŗotos virsniekus un strēlniekus. Nodibināta kāda slepena apvienība, kuŗas vadībā atradies arī Bolšteins. Tāda pati apvienība darbojusies arī krieviem, bet bez aktivitātes un uzņēmības, kādēļ tās darbība drīz izbeigusies. Tas iespaidojis arī latviešus, un virsnieki pamazām izkļīduši.

Vitebskas laikā latviešu virsnieki nav pakļāvušies liecinieku pavēlēm un ierobeŗojumiem. Tie pat demonstrātīvi

staigājuši ar zeltītiem uzplečiem un bieži sanākuši konfliktā ar miličiem.

Vitebskas, Smoļenskas un Brjanskas rajonos bijis poļu korpuss ģenerāļa Dovbor-Muņicka vadībā. Tie ieņēmuši Rogačevu un aizturējuši lielinieku pārtikas vilcienu ceļā uz ziemeļiem. Tas krieviem neesot patīcis un tie uzsākuši karu pret poļiem, bet cietuši neveiksmi. 1918. gada sākumā Vitebskā iebraucis Daugavgrīvas strēlnieku pulks. Tam, kopā ar 4. Vidzemes pulku, Sibīrijas un Somijas strēlniekiem, pulkveža Jukuma Vācieša vadībā 28. janvārī uzdots poļus no Rogačevas izsist. To Vācietis arī paveicis. Otrā dienā pēc kaujas ar poļiem, latviešu strēlnieki pulku sapulcē pieņēmuši rezolūciju, ka tie ar dzelzceļa mezglu atsvabināšanu savu uzdevumu paveikuši un nākotnē ar poļiem vairs kauties negribot, tādēļ ka arī poļiem, tāpat kā latviešiem, ir jāsapulcējas, lai izcīnītu savu brīvību.

Pa strēlnieku pulku uzturēšanās laiku Vitebskā, strēlnieki satikušies ar saviem bijušajiem kauju biedriem, virsniekiem, radiem un draugiem. Daugavgrīvas pulka strēlnieks Osvalds Šnurbergs apciemojis savu brāli Verneru. Tur vairāki latvieši Osvaldu mēģinājuši atrunāt no tālākas kaņošanas, bet Osvalds aizbildinājies, ka viņš nekāds lielinieku piekritējs neesot, bet pulkā esot pierasts. Par poļu sakaušanu viņiem esot apsolītas sarkanas bikses, jauna cepure un 500 rubļu.

1917-18. gadmijā uz Jaunā gada sagaidīšanu Dr. Alkšņa dzīvoklī salasījušies lielāks skaits tautiešu. Vakars pagājis omulīgi un cerībās, ka sarkaniem drīz pienāks gals. Bijusi zvaigžņota nakts. Mēness stari uz sasalušās Daugavas ledus izbūruši dažādu krāsu atspulgas. Tās pašas Daugavas, kuŗu strēlnieki sargājuši un kuŗas ūdeņi skalojās gar Latgales, Zemgales un Vidzemes krastiem. Bijis jau pāri pusnaktij, kad latviešu karavīri šķīrušies no viesmīlīgā vakara saimnieka. L.k.o.k. A. Indriksons šo gadījumu atceras: "No Dr. Alkšņa dzīvokļa gājām mājās kopā ar Ludvigu

Bolšteinu un kaŗa slimnīcas virsmāsu Nadinu-glītu sievieti. Pa ceļam sadabūju vaŗoni. Bolšteins ar Nadinu iesēdās kamanās, bet es uzkāpu uz aizmugures kāpšļa. Piebraucām pie slimnīcas, kur Nadina arī dzīvoja. Bolšteins viņu pavādīja, bet es gāju kājām mājās. Pēc daudz gadiem, Bolšteina lauku īpašumā Bērzmuiŗas Saulieŗos, kad bijām jau noliķušies gulēt, atgādināju kopējo braucieni ar Nadinu. Bolšteins sāka stāstīt: "Redzi, cik man dumji toreiz izgāja. Abi iegājām slimnīcas kancelejā un apsēdāmies uz dīvana. Nadina man spiedās klāt, un es viņu pamīļoju, bet citādi izturējos atturīgi, jo kuŗu katru brīdi kāds varēja ienākt. Tad Nadina paņēma mani pie rokas un ieveda savā dzīvojamā istabā, bet tur otrā gultā jau gulēja kāds cits sievišķis. Arī ŗie apstākļi man nebija pieņemami un vēl liecinieka klātbūtnē. Pēc tam Nadina ieveda mani kādā tumšā kambarī. Apsēdos uz kāda cieta piekšmeta, un Nadina iesēdās man klēpī. Interese pavedināja uzšķilt gaismu un pārliecināties, kādā zalonā atrodamies. Izrādījās, ka sēŗu uz melni nokrāsota zārka. Man palika nelabi, steidzīgi manījos laukā un gāju mājās. Nadinu pēc tam vairs nesatīku, varbūt, ka tā uz mani ļaunu prātu neturēja." Pēc brīŗa Bolšteins vēl piebildis: "Lai nu kur dzīvē grēkots, bet uz zārka nevar."

Vitebskā Bolšteins demobilizējas un pēc tam aizbrauc uz Maskavu. Tur viņš atkal piedalījies Brieŗa slepenā apvienībā. Bet kad komūnisti ŗo organizāciju atklāŗ, kam seko aresti, Bolšteina no Maskavas izdodas izkļūt, un viņš apmetas Tambovas guberņas Zagaračino ciemā. Te viņš kā privāta persona pavada atliķušos ziemas mēneŗus un agro pavasari. Pārtiek daļēji no zvejas un medībām. Kad vācieŗi atveŗ robeŗu un bēŗļiem atļauj no Krievijas atgriezties dzimtenē, Bolšteins pie Zilupes nelegāli pārnāk robeŗu un 1918. gada 7. maijā ierodas Bērzmuiŗas dzirnavās, kur viņa brālis un māte dzīvoja kā nomnieki.

Atkalredzēŗšanās prieki ar piederīgem slacināti prieka

asarām.

Bērmuižā Ludvigs, kopā ar brāli, kuŗš arī bija 1. Dau-gavgrīvas strēlnieku pulka virsleitnants, un māti klusi pā-veda vasaru. Lai izvairītos no vācu okupantu varbūtējas atspēlēšanās par abu brāļu veciem grēkiem strēlnieku die-nās, viņi spiesti atturēties no katras darbības ārpus mājas.

Igauņi un lietuvieši jau proklamējuši savas neatkarī-gas valstis. Latvijā vēl valda sagurušais valsts vācu kaŗa-spēks, bet no Krievijas rietumiem tos pamazam sāk atspiest sarkanie strēlnieki. Ludvigs neatlaidīgi seko notikumiem un nāk pie slēdziena, ka vāciešiem nav nekādas gribas Lat-vijas teritoriju noturēt, jo Vācijas valstij tādu apgabalu, starp divām patstāvīgam valstīm, arī sabiedrotie neatļaus paturēt. Kamēr rodas jauni apstākļi, valsts vācieši būs spiesti Latgali, Vidzemi un pat Zemgali atstāt. Tādi ap-stākļi arī radās, kad vācu muižnieki un viņu dēli, ar Kaz-dangas atvasi Manteifeli priekšgalā, noorganizēja landes-vēru, kuŗam ar vilinošiem solījumiem piesaistīja arī daļu valsts vāciešu kaŗavīru atliekas. Pa to laiku arī Rīgā, 1918. gada 18. novembrī, bija proklamēta neatkarīga Latvija. Jaunajai valstij, ar saviemniecīgiem spēkiem, nebija ie-spējams Rīgu aizstāvēt. No tās aizstāvības atteicās arī vā-cieši un sabiedroto flote. Valdība evakuējās uz Liepāju, un tai sekoja arī nacionālais kaŗaspēks.

Šeit varētu jautāt, kāpēc Bolšteins nav devies uz Rīgu un piedalījies nacionālās armijas organizēšanā, kā to darīja Kalpaks no Meirāniem? Atbilde varētu būt tikai aptuvsens zīlejšums. Kalpakam un citiem, no lielinieku apdraudētiem Latvijas apvidiem, bija tikai vienīgais ceļš uz rietumiem — uz Rīgu. Bolšteins turpretī vadījās no apsvēruma, ka valsts aizstāvību var sākt tikai dziļumā — tālāk no apdraudētiem apvidiem, piem. no Liepājas, kur arī evakuējās valdība. Tā nu pavirši raugoties un izvērtējot Bolšteina un Kalpaka rī-cību, abos gadījumos var saskatīt lielu analogiju, kaut arī katru savā virzienā.

1919. gada janvāra pirmajā dienās, tiešu datumu arī piederīgie neatceras, Ludvigs atstājis Bērzmuīžas dzirnavas un devies ceļā uz Ventspili, cerībā dabūt kādu ūdens satiksmes līdzekli, lai nokļūtu Liepājā. Dažas dienas uzturoties Ventspilī, viņam piediedrojas vēl citi domu biedri — patrioti, un tā ap Bolšteinu jau pulcejušies 7 vai 8 virsnieki un instruktori!

Karavīru aprindās ir izteiktas domas, ka Bolšteins šos vīrus būtu savervējis ceļā no Tukuma līdz Ventspilij, vai plašākā jēdzienā — Ziemeļkurzemē. Šai versijai būs maz ticamības, jo valdošie politiskie apstākļi apdomīgo un piedzīvojušo Bolšteinu atturēja no kādas atklātas Latvijas valsts propagandas. Tādu varēja izdarīt tikai starp pazīstamiem, bet nekad ar svešiniekiem, nezinot viņu politisko noslieci.

1919. gada 3. janvāra rītā starp diviem angļu kreiseriem Daugavmalā stāvējis neliels kuģelis "Maiga". Uz tā vēl glābušies novēlojušies latvieši, kas negribēja palikt zem lielinieku varas. Starp pasažieriem bijuši Atis Kēniņš, virsnieki — tiesībnieki Dāle un Grāmatiņš, jūras virsnieks Gelbe un citi. Pulkstens 8 no rīta angļu kreiseri attauvojušies no krasta un ieslīdējuši Daugavas ledainajā straumē. Arī "Maiga" tiem sekojusi un 7. vai 8. janvārī sasniegusi Ventspili, kur uz kuģīša uzkāpis arī Bolšteins ar saviem domu biedriem. Liepājā "Maiga" iebraukusi ap 10. janvāri. Tur Bolšteins tūlīt pieteicies Apsardzības ministrijā.

Tajā laikā noskaņojums valdības aprindās un sabiedrībā bijis pavisam drūms. Ticība Latvijas nākotnei draudējusi sabrukt ne tikai tautā, bet arī vadībā. Bezcerīgo stāvokli pauduši gan vāciešu draugi, gan komunistu gaidītāji. Kapteiņa Bolšteina apsvērtā rīcība un drosme jau pirmajās dienās pacēlusi gara stāvokli, jo viņš deklarējis: "Ja paši sev nepalīdzēsīm, tad neviens mums nepalīdzēs." Apsardzības ministrs Zālītis Bolšteinu ieceļ par Liepājas jaunformējamo spēku priekšnieku. Bolšteins bez kavēšanās sāk

vervēt jaunus karavīrus, cik to laiks un apstākļi atļauj. Kara ostā tos arī apmāca. Pēc divām nedēļām, 25. janvārī, viņš pats noved uz Rudbārziem Kalpaka rīcībā pirmos 35 karavīrus. Šo gadījumu Bolšteins izmanto, lai personīgi iepazītos ar Kalpaku un lai pārrunātu nākotnes darbu, plānu un vajadzības. Tajā pašā reizē viņš izmanto izdevību iepazīties ar frontes stāvokli. Atgriezies Liepājā, viņš ar savu entuziasmu aizrauj pārējos arī tālākā darbā, un tā pamazām izzūd pānīka, kaut gan ienaidnieki visapkārt.

Liepājas laikā jauno karotāju organizēšanā un pulcēšanā Bolšteina priekrīt ļoti svarīga loma.

Pēc pulkveža Kalpaka krišanas 6. marta pārpratuma kaujā pie Airītēm, un pulv-ltn. Balodim stājoties viņa vietā, Apsardzības ministrs Zālītis Bolšteinu ieceļ par apvienoto latviešu spēku, vēlākās Baloža brigādes, štāba priekšnieku. Šī ministra pavēle, ja varētu teikt, rakstīta ar laimīgu roku, jo ko nespēs bataljona-brigādes komandieris, to paveiks viņa štāba priekšnieks.

Jānis Balodis, štābkapitana dienesta pakāpē, jau pašā kara sākumā krīt vācu gūstā, kur gūstekņu nometnē pavada visu kara laiku. Latvijā viņš atgriežas 1918. gada rudenī. Turpretī štābkapitans Bolšteins visu kara laiku pavada Tīrelpurva un Ložmetējkalna ierakumos. Pie šiem apstākļiem grūti salīdzināt kauju pieredzes, kāpēc, neviena nopelnus nemazinot vai izceļot, var piekrist tiem daudziem kalpakiešiem, kuŗi gan Latvijas laikā par to ne čukstēt nedrīkstēja, ka daudzi nopelni, kurus pierakstīja Balodim, piekrita štāba priekšniekam. Tas esot pierādījies arī dzīvē, jo visus operatīvos plānojumus izdarījis Bolšteins. Arī šitādi Bolšteina vispārējais izglītības stāvoklis atļāva plašāku politisko apstākļu izpratni, un kritiskos brīžos vienu vai otru sarežģījumu viņš atrisināja labāk par caurmēra virsnieci.

Visu savu kara dienesta laiku Bolšteins prata nevien pavēlēt, bet arī priekšniecības pavēles pildīt.

Sikas domstarpības radušās sakarā ar landesvēra rotmistra Otto Goldfelda pārnākšanu pie latviešu bataljona. Goldfelds komandējis landesvērā kādu jātnieku eskadronu, bet vai nu izdarījis kādu disciplināru pārkāpumu, vai kādu citu sodāmu nodarījumu un saķīldojies ar landesvēra komandieri majoru Fletčeru. Nesaskaņu iespaidā Goldfelds ievadījis sarunas ar Kalpaku par pārnākšanu pie latviešiem ar visu eskadronu. Tam Kalpaks, vēl dzīvs būdams, piekritis, un pēc viņa nāves arī Balodis sava priekšgājēja solījumu gribējis pildīt, jo ar to pavairojies latviešu karotāju pulciņš. Bolšteins par to neesot bijis sajūsmināts. Viņš uzskatījis, ka kaujas apstākļos karaspēka daļa nedrīkst patvarīgi atstāt savu frontes iecirkni un vienību. Tāpat viņš paredzējis, ka goldfeldiešu pārnākšana pie latviešiem sarežģīs jau tā ne visai draudzīgās attiecības ar landesvēra un dzelzsdivīzijas komandieri fon der Golcu, kam operatīvi bija pakļauti arī latvieši. Bolšteins zināja, ka viņam, kā štāba priekšniekam, starp daudzām sīkām domstarpībām ar vāciešiem, nāksies kārtot arī goldfeldiešu lietu. Pēc dažām nedēļām pienācis Golca oficiāls raksts izdot Goldfeldu vāciešiem tiesāšanai. Šoreiz Bolšteina uzskats bijis, ka priekšniecības pavēle jāizpilda, kaut gan nav bijis šaubu, ka ar to Goldfeldu pazudina. Balodis tikai tagad aptvēris, cik neērta situācijā apstākļi viņu iespēlējuši. Pēc dzīvām pārrunām vienojušies dot Goldfeldam, vēlākam Zeltiņam, iespēju glābties. Viņam izrakstījuši apliecību ar iepriekšēju datumu, ka viņš komandēts uz Ziemeļvidzemi Zemītaņa rīcībā. Goldfelds zvejnieka laiviņā aizbraucis un Vidzemē atkal saformējis eskadronu.

Ap 10. martu vācu virspavēlniecība piedalīja latviešu bataljonam kādu vācu ložmetējnieka komandu ar 4 vai 6 smagajiem ložmetējiem. Vācieši bijuši labi amata pratēji, drosmīgi un uzņēmīgi kaujās. Uzbrukumos viņi arvien steigušies pirmie un centušies arī pirmie ieiet atbrīvotajās sētās. Viņiem uz pēdām sekojis divzīrgu pajūgs ar municiju,

un tanī novietojūši arī kara laupījumu. Bet pēc kādas nelielas kaujas latviešu bataljona štābā ienākusi sūdzība, ka vācu ložmetējnieki kādās mājās patvarīgi paņēmuši partikas līdzekļus un vienu sivēnu. Šai sakarībā Balodis licis uzrakstīt bargu rakstu vācu virspavēlniecībai, ar piezīmi, ka viņš sava bataljona kaujas rajonā nepieļaus laupīšanas. Bolšteins cēlis iebildumus un mīginājis Balodi pārliecināt, ka tik skarbā tonī nebūtu vēlams rakstīt, jo viena sivēna dēļ nebūtu gudri drosmīgos ložmetējniekus apvainot. Balodis tomēr palicis pie saviem uzskatiem. Uz raksta sekām ilgi nav bijis jāgaida, pēc dažām dienām vācieši savus ložmetējniekus atsaukuši. 22. martā pie Sārnu un Bataru mājām lielinieki izrādīja latviešiem sīvu pretestību. Latviešu uzbrukums bija nesekmīgs, ar 11 kritušiem un daudz ievainotiem. Pēc kaujas Bolšteins un viņa tuvākie darbinieki pārrunājuši kaujas norisi, un Bolšteins teicis: "Jā vēl būtu vācu ložmetējnieki, tad lielinieku pretestību būtum salauzuši un nebūtu arī tik daudz kritušo un ievainoto. Tas viss mums bija jāsamaksā par vienu sivēnu."

Šis dažas epizodes norāda, ka arī karavīram jābūt tālredzīgam politiķim un elastīgam apstākļu izpratējam. Nedrīkstētu nemaz šaubīties, ka arī Bolšteins savā sirdī priecājās, ka goldfeldieši pavairo latviešu karotāju pulku. Turpretī mazāku nozīmi viņš piešķīra faktam, ka goldfeldiešos vairums bija Baltijas vāciešu, un ka šo gadījumu varētu izmantot, sakot: lūk, paši vācieši pārnāk pie mums. Partizāņu karā, par kādu var uzskatīt arī toreizējo Kurzemes atbrīvošanu, visi jēdzieni bija sajukuši. Goldfeldiešu rindās atradās daudzi piedzīvojumu meklētāji, kas karoja tikai priekā pēc. Tāpat Bolšteins bija liels kārtības un disciplīnas ieturētājs, nerunājot nemaz par laupītāju atbalstīšanu. Bet toreizējos apstākļos viens sivēns bija nieks pret palīdzību, ko sniedza kaujās vācu ložmetējnieki. Pār visam lietām laiks toreiz prasīja draudzīgu sadzīvošanu ar vāciešiem.

Reizē ar Bolšteina iecelšanu par latviešu bataljona štāba priekšnieku, no Studentu rotas štābam piekomandēja kapteini Albertu Stalbi un Aleksandru Indriksonu. 10. martā Saldū Indriksons, pēc Vitekskā pavadītā laika, pirmo reizi satika Bolšteinu uz dzimtās zemes, un tagad jau kā savu priekšnieku.

Pēc 14. marta latviešu bataljona vīri strauji virzījās uz priekšu. Niecīgas lielinieku pretestības ātri pārvarējuši, tie 16. martā ieņēma Jaunpili, no kuŗienes tikai 17 kilometru Viesāta un Vinšenkis, kur Ludvigs bija pavadījis bērniību un pirmās skolas gaitas. Arī landesvērs 15. martā ieņēma Irlavu un Tukumu. Bolšteins sarunāja Indriksonu izjāt izlūkos, lai pārbaudītu, vai apvidu starp Jaunpili un Irlavu lielinieki atstājuši. Galvenais jājiens nolūks gan bijis apciemot skolotāja Ģintera ģimeni Vinšenkos un pabūt vecās vietās. Izjājuši tie 17. marta rītā. Pa ceļam iegriezušies pie kāda Bolšteina pazīstama saimnieka. Mājnieki bijuši ļoti sajūsmināti, pirmo reizi redzot latviešu karavīrus, kas cinās par savas tautas brīvību. Arī Vinšenkos Ģintera ģimene gavilējusi par atkalredzēšanos dzimtenē. Izjājienā guvuši arī vērtīgas ziņas par lielinieku morālisko noskaņojumu. Pēc vietējo nostāstiem, tie visi esot lielās bailēs no zilajiem velniem, kā iesaukuši landesvēru, un izrādot mazu pretestību. Otrā dienā bataljons ieņēma Bērmuižu un štābs apmeties dzirnavās. Ludis atkal bijis savējo vidū un ļāvies mātes glāstiem, kuŗus tik reti bija jūtis kopš kara iesākšanās.

Brāli Emili lielinieki apcietinājuši un aizveduši uz Jelgavu. Tuvojoties landesvēram, apcietinātie kolonā dzīti uz Rīgu, bet pa ceļam Emils izbēdzis un atgriezies Bērmuižā. Viņš tūlīt brīvprātīgi iestājas latviešu spēkos un viņu iecel par Dobeles komandantu.

Bērmuižā latvieši dažas dienas baudījuši siltu zemgalešu viesmīlību.

20. martā latviešu bataljonam pienākušas divas papild-

dinājuma rotas, kamdēļ bataljons pārdēvēts par Latviešu atsevišķo brigādi — tā saukto Baloža brigādi. 22. martā brigāde virzas Kalnciema-Sloka virzienā. Pēc nelaimīgās Sārmas-Bataru mājas kaujas, tā 24. martā ieņem Kalncienu un Ķemerus un 26. martā Sloku un Kaugurciemu. Brigāde nostiprinās Lielupes kreisā krastā. Štābs apmetas nopostītos Ķemeros. Kādā savrūpmājā bija apmeties Bolšteins ar Toni, vēlāko pulkvedi. Pie viņiem vakaros salasījušies štāba darbinieki un dažreiz pie glāzītēm pārcilājuši pagājušos notikumus un epizodes no raibajām karavīru gaitām. Sarunās dzīvi piedalījies arī Balodis, bet no glāzītes atteicies, aizbildinoties, ka var jau papriecāties, bet vienam arvien jābūt skaidram.

Šeit brigāde gatavojusies pēdējam triecienam Rīgas ieņemšanai un arvien turpinājusi pretinieka spēku izlūkošanu. Kādā pēcpusdienā pie Bolšteina ieradies 1. jātnieku eskadrona komandieris kapteinis Artum-Hartmanis, kam bijis uzdots izlūkot un iegūt ziņas par pretinieka spēkiem Lielupes labā krastā. Hartmanis ziņojis, ka viņa jātnieki, tuvojoties N. mājām, tikuši apšaudīti, un tie atgriezušies. Bolšteins, vēl valdot dusmas, jautājis: "Cik tad ir ievainoti, un vai kāds kritis?" Uz to Hartmanis ziņojis, ka tādu gan neesot. Tad Bolšteins paceltā balsī teicis: "Jūs neesat jātnieki, bet zaķa pastalas! Dotais uzdevums jums jāizpilda pilnīgi, to nevar aizkavēt daži šāvieni. Rītā no paša rīta izlūkojiet apvidu un sniedziet man noteiktas ziņas." Vai nu šinī sakarībā, vai aiz kādiem citiem iemesliem, arī citi jātnieki pieminējuši, ka Bolšteins viņus neesot ieredzējis. Viņš jātniekus uzskatījis kā "mākoņu stūmējus". Iespējams, ka viņš pats, dienot obligāto dienestu jātnieku pulkā, no iedomīgajiem jātnieku virsniekiem cietis kādas pārestības.

Liepājas pučs 16. aprīlī nekādas sekas uz vācu un latviešu karavīru attiecībām nav atstājis. Tās palikušas tāpat pieklājīgi korektas un draudzīgas. Daudzi vācieši tādu aizmugures rīcību pat nosodījuši.

Frontē dažus mēnešus, izņemot pastāvīgu izlūkošanu, nekāda darbība nenotika, kādēļ no brigādes katru nedēļu viena rota atradās atpūtā Kēmeros. No 9-16. maijam atpūtā bijusi kapteiņa Zolta rota. Pēdējās atpūtas dienas pēcpusdienā Zolts apmeklēja Balodi, un abi dārzā pastaigājušies un sarunājušies. Zolts teicis: "Mēs, pulkveža kungs, tagad te cīnāmies un veicam visgrūtāko darbu, dzīvojam netīrumos ar kukaiņiem, bet kad būsīm savu darbu padarījuši, nevienam vairs nebūsīm vajadzīgi, citi iesēdīsies siltās vietās." Kad šie Zolta vārdi pastāstīti Bolšteina, viņš apstiprinājis: "Tas nu ir ikkatra karavīra liktenis: jāpadara darbs, un ja esi palicis dzīvs, tad vari iet savu ceļu."

Kapteinis Zolts bijis mērnieks, pasaules kara artilērijas virsnieks. Pēc savas dabas prātnieks un filozofs. Kā talismanu svārka kabatā glabājis ādas vākos iesietu dzeju grāmatiņu latīņu valodā. Grāmatiņa jau esot bijusi cauršauta, un tā agrāk paglābusi kapteini no ievainošanas.

Nākošā dienā Zolta rota ieņēmusi pozīcijas Kaugurciemā, un tā arī bijusi pēdējā, jo otrā ritā kapteinis Zolts kritis.

Ap 20. maiju brigādes štābā notikusi visu vienību komandieru sanāksme, kurā Bolšteins katram komandierim devis norādījums turpmākā kauju gaitā. Tie esot bijuši precīzi izstrādāti, gan laika, gan virzienu ziņā, kā arī savstarpēji saskaņoti.

Baloža brigāde Rīgā ienāca 23. maija pēcpusdienā, dienu vēlāk pēc landesvēra. Pilsētā valdīja Niedras valdība, kurā balstīja landesvērs. Baloža brigāde bija apliecinājusi uzticību Pagaidu valdībai ar Ulmani priekšgalā. Šie apstākļi radīja savdabīgu stāvokli, sevišķi brigādes komandierim un štāba priekšniekam Bolšteina, kuram nācās kārtot visas radušās domstarpības, kurās ar katru dienu vairojās.

Pie brigādes atradusies kājnieku izlūku komanda leitnanta Freimana vadībā. Kādā Tērbatas ielas iebraucamā vie-

tā komandas vīriem izcēlies strīds ar vāciešiem, jo tie nodarījuši pārestību kādam lauciniekam. Strīds beidzies ar viena vācieša nāvi. Izlūki atnākuši savā mītnē Brīvības un Ģertrūdes ielas stūrī, lielā mūra namā. Pēc tam ieradušies vācieši ar prasību izdot vainīgo. Izlūki ar ieročiem vāciešus padzinuši. Tad ieradusies lielāka vāciešu grupa, pat ar diviem lielgabaliem. Kad vācieši tuvojušies nama ieejai, izlūki pa logiem svieduši rokas granātas. Piedzīvojuši neveiksmi, vācieši aicinājuši uz sarunām. Nepatikamo gadījumu nācies nokārtot Bolšteina, ko tas sekmīgi arī veicis, pierādot, ka nošautais vācietis tik un tā par laupīšanu būtu nonācis kara tiesā. Normālos apstākļos Bolšteina panākumi nemaz nebūtu jāapbrīno, bet toreizējos apstākļos tas varēja nozīmēt diplomātijas kalngalu.

“Ministru prezidenta” Niedras darba kabinets atradies Meierovica bulv. un Smilšu ielas stūrī, pretī Bastejkalam. Kāpņu telpās dežūrējuši vācu karavīri, bet uz ielas latvieši. Kādreiz sardzē atradušies kapteiņa Bērziņa skolnieki. Niedras kabinets bija nodrukājis uzsaukumu iedzīvotājiem iestāties brīvprātīgi jaunformējamā 2. brigādē. (1. brig. — Baloža!) Šie uzsaukumi nodoti sardžu rotas komandierim, lai viņa zēni pilsētā izlīmē. Pie “darba” trīs zēnus aizturējuši Studentu rotas vīri, kuŗi sapratuši, ka jaunekļi tiek izmantoti netīrā lietā. Studenti līmētājus aizveduši pie Bolšteina, Stabu ielā 19, kur tas uzsaukumus paturējis un teicis zēniem, lai ziņo savam rotas komandierim, ka viņi uzdevumu izpildījuši.

Baloža brigāde Rīgā, no 23. maija līdz tam laikam, kad landesvērs uzsāka Cēsu kaujas un arī kauju laikā, atradās it kā ielenkumā. Ar sabiedroto bija jāsadzīvo, jāspēlē neitrālitate, ko laikam arī Balodis apsolījis. To varētu secināt no Andr. Niedras izteicieniem, ka viņš bijis svēti pārliecināts par Baloža neitrālītāti vācu kara gājienā pret igauņiem un mūsu ziemeļniekiem. Pavisam citādās domās esot bijis Bolšteins un daži virsnieki. Bolšteins savas domas ne-

esot slēpis, bet Balodis viņu vairs neesot uzklaušījis, jo viņam radušies citi padomdevēji, laikam vecie Viļņas kara skolas draugi. Viens no tiem pat izteicies, ka Niedra rīkojies pareizi. Sava domāšanā Bolšteins atkal būs pāraudzis tā laika "vecīšus", jo loģiskais saprāts tādu neitrālītāti nemaz nevarēja pieļaut. Ja ne tieši Balodis, tad valdība, saziņa ar Kalpaku, sūtīja uz Igauniju kapt. Zemitānu, vltu. Gelbi un citus — organizēt latviešus kopējai cīņai; tad Balodis pats tādām uzdevumam, ar pašrocīgi parakstītu komandējuma apliecību, nosūtīja rotmistru Goldfeldu. Un ja nu viņu uzdevumā noorganizētiem spēkiem uzbrūk līdzšinējais sabiedrotais, tad stāvēt aiz stūŗa un vienaldzīgi noraudzīties, būtu tīrā bezjēdzība. Tālāk: ja virsleitnants Gelbe būtu palicis pie kalpakiešiem Kurzemē, varbūt viņš būtu palicis dzīvs, bet aizkomandētu uz Ziemeļvidzemi, viņu pie Vidrižiem landesvērs nošāva. Uz kādas sirdsapziņas guļ šis varonis?

Bolšteins nedomāja tikai par vienu dienu, tādēļ bija neitrālītātes pretinieks: ja landesvērs ar dzelzsdivīziju igauņus un ziemeļniekus pie Cēsīm sakautu, tad Baloŗa brigādes ielenkums pārvērstos par gūstu.

Šeit viens noklusēts vēsturisks fakts.

Valmieras pulks cīņā pret lieliniekiem bija nostaigājis no Apes līdz Pļaviņām-Krustpiliņ. Pulku komandēja pulkv. ltn. Jūlijs Jansons, būdams arī austrumfrontes pavēlnieks. Ap 1919. gada 16. jūniņu Jansons bija nosūtījis Balodim uz Rīgu telegrammu, ar kuŗu uzaicinājis Baloŗa brigādi ierasties frontē, bet ja nē, tad viņš, Jansons, austrumfrontes pavēlnieks, Baloŗa brigādi uzskatīšot par ienaidnieku. Telegramma bija ierakstīta Valmieras pulka vēstures kladē, un bijusi pieejama Apsardzības ministrijas štābā. Telegrammas teksts bijis ar toreizejā pulka adjutanta, virsleitnanta Mārtiņa Kasparsona roku ierakstīts. Pēdējais, vēl dzīvs būdams, par telegrammu klusējis, bet pats Jansons 1926. gadā mutiskā sarunā apstiprinājis, ka tādu telegrammu no-

sūtījis. Atbildī neesot saņēmis. Pēc dažiem gadiem lapa ar telegrammas tekstu no Valmieras pulka vēstures klades pazudusi. Vai kādam tā nepatika?

Pēc Cēsu kaujām un Strazdumuīžas pamiera, uz Sa biedroto spiediena, dzelzsdivīzija un landesvērs bija spiests atkāpties uz Olaines-Dalbes līniju. 1919. gada 6. jūlijā Rīgā ienāca ziemeļnieki. Abas kara spēka grupas apvienoja, ar virspavēlnieku ģenerāli Simansonu priekšgalā. 16. jūlijā dienvidniekus pārdēveja par Kurzemes un ziemeļniekus par Vidzemes divīziju.

Pulkvežleitnantam Bolšteiņam 1919. g. 9. augustā uzdod saformēt 9. Rēzeknes kājnieku pulku. To tas sakomplektē no 7. skolnieku bataljona, kurā bijuši tikai Rīgas skolnieki, 17-18 gadus veci, Saldus rotas un trīs jaunformētām rotām. Savam pulkam Bolšteiņš piesaista labākos un spējīgākos kaujas virsniekus, ar kuriem kāda agrāka pazišanās. Pulkā jau no pirmajām dienām ievie stingru disciplīnu, tā kā ikviens, kas izdarījis kādu pārkāpumu, arī vecākie virsnieki, ar bijāšanu gājuši pie komandiera. Savas stingrās stājas dēļ Bolšteiņš no tā laika ieguvis pavārdu "dzelzs virs."

Pulks, kaut cik apmācīts, ierodas frontē pret dzelzdivīziju un Bermonta-Avalova spēkiem un ieņem pozīcijas Dubultos, no Varkaļa kroga-Annas-Cenas muižām uz Pelles mājām. 1919. gada 8. oktobra rītā bermontieši uzsāk uzbrukumu. Frontes sektora kaujas vadīja pats Bolšteiņš, bet zem lielā pārspēka spiediena rēzekniešiem bija jāatkāpjas. Piesteidzoties 1. mācības bataljonam, bermontiešus izdodas atspiest aiz Pinču mācītāja muižas. 9. oktobrī notiek abpusēja apšaudīšanās, un katrs ienaidnieka uzbrukums tiek atsists. Vakarā, plkst. 21, pulkam uzdots atkāpties uz Bolderāju. Jau ļoti krēslā, pie Babītes, Bolšteiņš saticis 3. rotas vadu ar virsleitnantu Blūmu (spaidu darbu nometnes varones Bīrutas Blūmas tēvs?) un pavēlējis vadam aizstāvēt Bulduru tiltu. Kāds no šī vada, toreizējais 17-ga-

dīgais zēns atceras: "Bijām pavisam noguruši, no apaviem pirksti lida laukā. Saņemtās pavēles izpilde visus sarūgtināja. Gara stāvoklis pavisam noslidēja, un arī bailu sajūta mocīja. Nevienam negribējās iet." Virsleitnants Blūms to sapratis un teicis, ka pavēles izpildīšanai vairs liela nozīme neesot, bet viņam kā virsniekam tas tomēr jādara; ja neviens viņam līdzī nenākšot, tad viņš iešot viens pats. To dzirdot, visiem nogurums un bailes pazudušas, un viņi sekojuši savam komandierim. Bijusi skaidra mēness nakts. Ēnas pie katra koka vai krūma veidojušas spokainus tēlus. Tie visi tēlojušies par ienaidniekiem. Paejot gaŗām Priedainei un tuvojoties tiltam, satraukums arvien pieaudzis. Kad tiltu jau varējuši saskatīt, tas izlicies kā bez dzīvības pārsviests pāri Lielupei. Tikai mēness stari rotājušies ap tā sapostīto stāvu. Gluži pie tilta nepieejot, Blūms teicis, ka tagad viņi pavēli izpildījuši un varot doties ceļā uz Bolderāju, kuŗu tie sasnieguši kā pēdējie. Naktī pulks pilnā kārtībā ar trim kuģiŗiem pārcēlies uz Mangaļu salu. Tur daļa rēzeknieŗu ieņēmuŗi pozīcijas, bet daļa novietota Mīlgrāvī, Dombrovska īpaŗumos. 10. oktobrī arī pārejie latvieŗu spēki atstāja Pārdaugavu un atgāja Rīgas krastā.

Rīgas iedzīvotāji pārdzīvo drūmas dienas. Satraukums valda arī ierēdniecībā un augstākos valsts darbiniekos. Tikai valdības galva Ulmanis bijis bezrūpīgs un teicis: "Mēs Rīgu neatstāsim."

ŗinī laikā notiek armijas vadības pārkārtojums. Pār virspavēlnieku iecel pulkvedi Balodi, bet par viņa štāba priekŗnieku nesen no Krievijas atbraukuŗo, akadēmiski izglītoto pulkvedi Radziņu.

Tā kā frontālai bermontieŗu spēku salauŗšanai pāri Daugavas tiltiem nav nekādu izredžu, Radziņŗ kopīgi ar Bolŗsteinu izstrādā plānu par 9. Rēzeknes pulka pārkļūŗanu pāri Daugavai pie Daugavgrīvas. ſi uzbrukuma maskēŗšanai kādai 7. Siguldas pulka vienībai uzdod iet uzbrukumā pāri dzelzs tiltiem. Pārdaugavu tie arī sasniedz, bet otrā krastā

tos iznīcina stiprie bermontiešu spēki. Vēlāk ieņemot Pārdaugavu, latvieši atrada leitnanta Fichtenberga sakropļoto liķi, sasietu dzeloņstieplēm un iesaldētu Daugavas āliņģi.

15. oktobrī Sabiedroto flote atklājusi uguni pa Bermonta un Golca Pārdaugavas nocietinājumiem. Tās aizsegā Bolšteina rēzeknieši trijos kuģīšos cēlušies pāri Daugavai uz Daugavgrīvu. (Kuģītis Neva, vēlāk pārkrustīts par Baltic, bijis lielākais). Kuģīšus neatlaidīgi apšaudījis kāds ložmetējs no cietokšņa baznīcas torņa, bet to ātri apklausinājuši kuģa lielgabali. Pēc izkāpšanas krastā, rēzeknieši straujā triecienā iztīrījuši Daugavgrīvu un Bolderāju, saņemot vairāk simtu gūstekņu. Tie pa lielākai daļai atrasti paslēpušies namu pagrabos, un gandrīz visi Bermonta savervētie, bijušie krievu gūstekņi. No Bolderājas gribējies izbēgt kāds vācu divjūgs, bet rēzeknieši nošāvuši vienu zirgu un ieguvuši vezumu ar vairākiem ložmetējiem, municiju un vienu lielgabalu.

Rēzeknes pulka turpmākais kaujas uzdevums bijis virzīties gar Lielupes atteku Rīgas jūrmalas virzienā. Daugavai vēlāk pārceltais 8. Daugavpils pulks virzījies uz Ilģciemu.

Pulka sastāvā bijuši divi bataljoni. 1. bataljonu komandējis Maizītis, 2. bataljonu Buks, vēlākais ģenerālis. Rotās tikai ap 30 kareivju. Pirmajās dienās pulks virzījies pa kāpām starp Lielupes atteku un Spilves pļavām. Kādā novakarē 3. rotas jaunekļi no aukstuma paglābušies šmita mājās. Negaidot ieradies Bolšteins un visus izdzinis laukā, sabarot virsniekus, ka tie laikam gribot, lai ienaidnieks iznīcinot viņa labos karotājus. No Bolšteina pamācības jaunekļi sapratuši, ka kara darbības laikā nedrīkst sapulcēties vienkopus, jo viena bumba var nodarīt lielu postu.

3. novembrī rēzeknieši turpina uzbrukumus un ieņem Babītes staciju, Piņķu mācītāja muižu un sasniedz Bulduru tilta galu, ko bermontieši bija nocietinājuši. Pie Piņķiem 1. bataljons zaudē savu komandieri Maizīti, jo viņš

krīt no kādas nomaldījušās lodes. Bataljona komandēšanu pārņem Hermansons.

Bulduru tiltu un jūrmalu līdz Dubultiem izdodas ieņemt tikai pēc četru dienu nepārtrauktām kaujām. Bolšteins pats šīs kaujas vadījis, pēc iespējas saudzēdams dzīvo spēku. Tilta ieņemšanai viņš izmantojis viltību: tumsā, uz Lielupes ledus, niedrās paslēpis vienu rotu. Kad ienaidnieks visu uzmanību pievērsis frontālai ugunij, niedrās paslēptā rota strauji uzbrukusi no sāniem un piespiedusi bermontiešus bēgt.

Oktobra mēneša otrā pusē, pēc Daugavgrīvas un Bolderājas ieņemšanas, 9. Rēzeknes pulku papildina ar 3. bataljonu. Tas formēties augusta un septembra mēnešos Cēsis no Cēsu un apkārtnes komandantūru rotām. Bataljonu komandējis kapteinis Jansons. Pie Bulduru tilta ieņemšanas 8. novembrī, 3. bataljons jau ņēmis aktīvu dalību. Sākumā plosta tiltu mēģinājusi pāriet 3. rota, bet vāciešu stiprā ložmetējnieku uguns to atspiedusi atpakaļ. Otrā krastā pārskrējis tikai vada komandieris seržants Kalniņš un tur palicis. Pēc divām dienām, kad 3. bataljona 9. rotai izdevies tiltu pāriet, aplusināt vāciešus, Kalniņu atraduši kritušu. Tilta ieņemšanu veicinājis pēkšņi uznākušais sals, bet tas prasījis zvēra izturību 9. rotas vīriem, kuņģiem uz ledus niedrās bijis jāguļ no plkst. 5-11 rītā, kad sācies uzbrukums.

Rēzeknes pulka 1. bataljons virzījies Tukuma virzienā, kam rezervē sekojušas 3. bat. 10. un 11. rotas, bet 2. bataljons Kalnciema virzienā, ar 3. bat. 9. un 12. rotām. Pēdējiem bijis uzdevums nogriezt Tukumā atrodošos bermontiešu spēkus no Jelgavas, kādēļ tiem pie Ērzeļu kroga izraisas smagas kaujas. 1. bataljons pēc Kursiņu sasniegšanas paliek rezervē, bet 2. un 3. bataljons turpina bermontiešu vajāšanu pāri Latvijas — Lietuvas robežām, kur saņem pavēli kara darbību pārtraukt.

Pulks pilnā sastāvā caur Jelgavu, īsi pirms Ziemas

svētkiem, kājām ierodas Rīgā un novietojas Vidzemes kazarmās, kur nosvin Ziemas svētkus. Uz eglītes vakaru ieradies arī Bolšteins ar adjutantu Kaļķi, vēlāko pulkvedi, un viņa kundzi. Vakarā bijusi arī mūzika un meitenes, bet zēni kautrīgi dancotāji. Nesen skolas solu atstājušais Gaišuma Kārlis bijis dežūrants, ar durkli pie sāniem. Rotas komandieris kapt. Vold. Kalniņš durkli atņēmis un Gaišumam pavēlējis izdancināt Kaļķa kundzi. To viņš izdarījis, un tā radusies drosme arī citiem.

30. decembrī Rēzeknes pulks pilnā sastāvā izbraucis uz Latgales fronti. Beidzamais Rīgu atstājis 3. bataljons, kā drošākais sastāva ziņā. Par pirmajiem diviem bataljoniem bijušas šaubas, ka tie nonākuši komunistu agitatoru iespaidā. Ar 3. bataljonu braucis arī Bolšteins. No Krustpils līdz Dunavai pulks pārvietojies kājām un 1920. gada 3. janvārī pārgājis Daugavas labā krastā. Te pulks izvērties plašā frontē. 1. bataljons gājis virzienā Jersika-Preiļi-Malta-Zilupe. Labā spārnā, uz Daugavpils pusi, gājis 2. un 3. bataljons. 1. bataljona kreisā spārnā atradies landesvērs, pārdēvēts par 13. Tukuma pulku, ko vadījis angļu kapteinis Aleksanders, vēlākais lords, feldmaršals un Kanadas ģenerālgubernātors. Pulka 1. bataljons Zilupi ieņēmis 20. februārī, pēc kam viss pulks novirzīts uz Indru, jo bijis saspīlēts stāvoklis ar poļiem, kuŗi it kā pretendējuši uz Daugavpili.

Bolšteīnam "dzelzs vīra" slava nebija izgaisusi arī kaujas apstākļos. Daži viņa pulkam piekomandētie virsnieki, izmantojot juku laikus, uzdevušies par virsniekiem tādi nemaz nebūdami, uz labu laimi minot kaŗaskolas nosaukumu un gadu, kad to beiguši. Bolšteīnam bijis uzglabājies cara laika armijas oficiozs "Invalīd", kuŗā nodrukāti visi virsnieku paaugstinājumi, pārvietojumi un arī visu cara kaŗaskolu beigušo saraksti. Ja nu tur Bolšteīns attiecīgā "virsnieka" vārdu nav atradis, tad bez žēlastības tos degradējis. Viens tāds gadījums noticis Rīgā, otrs Latgalē.

Latgales atrīvošanas cīņās Rēzeknes pulks gājis izvērstā frontē. Mazākiem vienību komandieriem pulka štābs nemaz nav bijis sasniedzams. Pulka komandiera pavēles bijušas tikai vispārējas dabas, vienību komandieriem tās bijis jāpiemēro vietējiem apstākļiem un prasībām. Kaujas apstākļi pieļāva pulka komandierim dot lielāku brīvību mazākiem vienību komandieriem savos kaujas sektoros. To Bolštens arī darījis. Kad Bermonta kaujas laikā viņš saņēmis pavēles no Latgales divīzijas štāba Daugavgrīvā, ne katru pavēli viņš burtiski izpildījis, bet rīkojies patstāvīgi un neatkarīgi. Kad divīzijas štābs mēģinājis jaukties pulka vadībā, viņš pa telefonu diezgan parupji noraidījis štāba gribu un paziņojis, lai viņu neapgrūtina ar muļķīgām pavēlēm, jo frontes stāvoklis uz vietas pats norāda, kādi ceļi ejami. Tolaik divīzijas komandieris bija Berķis, vēlākais ģenerālis un pēdējais kara ministrs. Štāba adjutants bija plaši pazīstamais pusteologs kapteinis Kristofors, kas Latvijas laikā rakstīja skaistus garīgo svētku ievadrakstus. Divīzijas štābā Daugavgrīvā ieradušies daudzi ciemiņi, ārzemju misijas, avižu ziņotāji un personīgi draugi. Kristofors tos uzņēmis un cienājis. Mielasti dažreiz ieilguši. Otrā rītā rakstītās pavēles Bolšteinu uztraukušas, pagīrās rakstītas, tās bijušas grūti izpildāmas.

Pēc miera noslēgšanas ar lieliniekiem, 9. Rēzeknes pulks izklaidus novietojies Rēzeknes apkaimē. Pulka operatīvā daļa atradusies Vecslabadā. Vienības atkal bijušas šķirtas no pulka vadības un pulka komandieri redzējušas tikai — dažos inspekciju gadījumos.

9. Rēzeknes kājnieku pulks cīņās pret bermontiešiem un lieliniekiem zaudējis 69 kritušus, 22 bezvēsts pazudušus un 175 ievainotus.

9. Rēzeknes pulka un tā komandiera Bolšteina loma un nozīme abās frontēs ir daudz svarīgāka, nekā to izdevies šeit skicēt. Ziņas, kādas izdevās ievākt, dažkārt bija pretrunīgas. Vēl dzīvie pulka virsnieki aizbildinājas, ka vairs ne-

kā neatceroties. Dzīvie aculiecinieki un pulka kauju līdzalībnieki varēja ziņās tikai par savu mazāko vienību kaujas gaitām, bet ne visa pulka.

Kādā sarīkojumā Armijas virsnieku klubā 1920. gada ziemā pie viena galda ar Bolšteinu sēdējis Indriksons, kuŗš atceras, ka pulkvedis izskatījies ļoti savārdzis. Viņš nekā ne ēdis ne dzēris, izņemot dažas glāzes vīna. Pulkvedis sūdzējies, ka ar māgu esot pavisam grīstē. Pārtiekot tikai no kaltētas maizes. Esot izstaigājies pie vairākiem ārstiem, bet neviens nevarot palīdzēt. Neskatoties uz šādu veselības stāvokli, viņš virsnieku saimē uzkavējies pāri pusnaktij un teicies rītā braukt norunātās medībās. Indriksons mēģinājis no tā atrunāt, lai taupot savu veselību, bet pulkvedis teicis: "Man dzīvē ir vienīgi tik daudz tā prieka, ja varu pamedīt, gulēt es tāpat nevarēšu, un pastaigāšana svaigā gaisā man nāks par labu." Vēlāk prezidenta adjutants Lūkins, kuŗš arī piedalījies medībās, zinājis stāstīt, ka Bolšteins medībās notupies pie kāda koka un ar bisi rokās aizmidzis.

Vasarā Bolšteins veselību atguvis Berlīnē pie kāda vācu profesora-speciālista.

Bolšteins no armijas demobilizējās 1921. gadā. Tuvāku laiku, tāpat iemeslus, kāpēc viņš atstāja armiju, neizdevās iegūt. Piederīgie saka, ka Ludvigs gribējis saimniekot viņam piešķirtā saimniecībā Bērmuižas centrā. Varēja būt arī citi iemesli. Kādreiz minētie norādījumi, it kā viņam būtu nesaskaņas ar Balodi, neattaisnojās, jo arī privātā dzīvē viņš bieži saticies ar Līvberzē dzīvojošo Balodi. Attiecības bijušas draudzīgas. Jaunākie virsnieki Latvijā, kas bija beiguši kara skolu, skatījās itkā no augšas uz tiem, kuŗi bija paaugstināti par virsniekiem kara nopelnu dēļ. Uz Bolšteinu, kas jau bija pulkveža pakāpē, tāds aizspriedums nebūtu iedarbojies. Iemeslu varētu meklēt paša pulkveža sirdsapziņā. Kā mācīts ķīmiķis, viņš varbūt nekad nebija domājis par karavīra karjeru. Apstākļi tam bija uzspieduši

*Bolšteins atpūtas brīdī Meža parka vasarnīcā,
Siguldas prospektā.*

*Bolšteins Pūces dzirnavās 1938. g. pēc
kādām medībām.*

karavīra tēru, un apstākļi to neatļāva novilkt. kamēr Latvija nebija iztīrīta no ienaidniekiem. Darbs bija padarīts, miera laika kazarmju dzīvei viņš nevarēja piemēroties. Tam tas nebija gatavojies. Latvijā Bolšteins bija viens no retajiem, kuŗš bez kaŗaskolas izglītības komandēja pulku. Tāpat viņš laikam bija vienīgais, kas ar 32 gadiem un pulkveža zīmotnēm atteicās no tālākas karavīra karjeras.

Lauksaimnieks

Reizē ar daudziem atbrīvošanas cīņu dalībniekiem, kuŗi savas dzīves sāka ierīkot sadalītos muižas laukos vai celmainēs, arī Bolšteins atgriezās pie zemes. Viņam piešķirto Bērmuižas centru tas pārdēvēja par Sauliešiem. Vārdu laikam izvēlējās, lai simboliski atcerētos tos gadus, kad ar sauli sirdī un pie cepures, pārstaigāja zemi, uz kuŗas jāceļ nākotne. Zemes apstrādāšanai vajadzēja iegādāties nepieciešamo inventāru, labot nolaistās ēkas un celt jaunas. Viņš atjaunojis nolaisto, veco augļu dārzu, ierīkojis arī jaunu un iedēstījis vairākus simtus dažādu šķirņu augļu koku un ogu krūmu. Uzcēlis modernu siltumnīcu un izbūvējis plašu augļu uzglabāšanas pagrabu. Arī lauksaimnieka darbā Bolšteins parādījis savu vispusību. Kā dzirnavnieka dēlam, viņam lauku darbi varēja būt sveši. Tos viņš nekur nebija mācījies, jo labākie gadi tika pavadīti skolās un ierakumos. Bet uz savas zemes, arī bez iepriekšējām zināšanām un piedzīvojumiem, viņš atrada, ka augļu glabātuve dārznīeku padara patstāvīgāku pret tirgotāju un patērētāju.

Brālis Emilis savā īpašumā bija ieguvis Pūces dzirnavas uz Imulas krastiem. Tukuma aprīņķi, Aizupes pagastā starp Kandavu un Sabili. Ludvigs tur bieži ciemojies un baudījis Kurzemes Šveices skaistumu. Bez zvejas Imulā ne tātālā Amulā viņš kāpelējis pa teiksmaino Matkules pils-

kalnu, gar kuŗu divas reizes vadījis latvieŗu karŗspēku — gan uz rītiem, gan vakariem.

Aizsargu priekŗnieks

Tikai daŗus gadus Bolŗsteins dabūja saimniekot savos Saulieŗos. 1924. gadā valdība viņu aicina uz Rīgu un ieceļ par Aizsargu priekŗnieku. Tieŗi kāda persona aicinājumu izdarījusi, nav zināms, piederīgie min, ka tas esot bijis prezidents (Min. prez. K. Ulmanis?). Pirms viņa iecelŗanas jaunajā amatā, aizsargi jau pastāvēja. Pirmais rīkojums par aizsargu pulciņu (toreiz gan tos sauca par pašapsardzības pulciņiem) dibināšanu pagastos ir izdots 1919. gada 20. martā Kurzemē, kur latvieŗiem toreiz bija kaut cik pašnoteikŗanās tiesības. Arī ŗis rīkojums, ja nu ne tieŗi nācis no Bolŗsteina kā Kurzemes jaunformējamo spēku priekŗnieka, tad katrā ziņā ar viņa atbalstu un piekriŗšanu. Pirms 1924. gada. tāpat kā vēlāk, pašapsardzniekus — aizsargus pārzināja apriņķu priekŗnieki. Pie Iekŗlietu ministrijas administrātivā departamenta gan vēl laikam nebija aizsargu nodaļas, bet darbojās divi aizsargu instruktori: Antons Karčevskis, vēlākais Rīgas apgabaltiesas prokurors, un Alfreds Bērziņŗ, vēlākais ministrs.

Pirmajos Latvijas patstāvēības gados pagastu pašapsardzības pulciņi sastāvēja no jaunekļiem un sirmgalvjiem, kuŗi nebija pakļauti iesaukŗšanai armijā. Tiem arī apbruņojums bija daŗāds: no kara laikiem uzglabājuŗās kara ŗautenes, medību bises, daŗam pat no gala lādējamas vienkobrenes. Sākmā tiem nebija arī vienveidīgu formas tērpu, bet uz rokas tie nēŗāja zaļu saiti, kas bija apzīmogota ar apriņķa priekŗnieka zīmogu.

Pa kara laiku un pēc kara Latvijā bija iekļīduŗi daŗādi tumŗi elementi. No godīga darba tie izvairījās. Sākmā tie izdarīja sīkas zādzības, tad arvien noziegumus kāpināja,

līdz beidzot izvērtās par laupītāju bandām. Tādas stipras, apbruņotas bandas darbojās Smiltenes-Vijciema, Gaujenes, Dundagas mežos un Latgalē. Jēkabpils aprīņķi terorizēja Sidorova banda, Jelgavas apkārtni Kaupēns un Adamaitis, Kurzemi Kretulis. Telefona tīkls tolaik vēl bija vāji izbūvēts. Pagastos parasti bija tikai viens kārtībnieks un ne no katra pagasta stūra ērti sasniedzams. Aizsargi turpretī varēja būt gandrīz vai katrā mājā, ja vien tur bija vīrietis.

Ja agrāk un vēl tagad padzird valodas, ka aizsargos sastāvējuši tikai saimniekdēli, tad tas ir gluži aplami. Aizsargos varēja iestāties ikviens godīgs pilsonis, vācietis, krievs vai žīds. Un tādi arī bija. Latgalē krievi un Siguldā, piemēram, žīdi, trīs brāļi Glēzeri. Aizsargi arī vēl citādi noniecināti, — tie esot bijuši lepni un iedomīgi, varas kāri, pašlabuma meklētāji un citām peļāmām īpašībām. Visiem tiem, kuŗiem kādreiz un vēl tagad tādas domas jaucas galvā, derēja Latvijas laikā apmeklēt kādu aprīņķa priekšnieka darba istabu, un tur tie būtu redzējuši gar sienām daudzus uzņēmumus ar datiem apakšā, ka tāds un tāds aizsargs atdevis savu dzīvību zagļu vai laupītāju bandu gūstot. Tādu kritušo aizsargu nebija tikai viens, bet dažos aprīņķos pat pāri desmitam. Ja šie uzņēmumi un apraksti būtu skatīti un lasīti, tad valodas aplkustu, jo aizsargs, kas kritis no laupītāja lodes, nevis sevi vien sargāja, bet gan sava tuvāka vai tālāka kaimiņa mantu un godu.

Stājoties šīs brīvprātīgās miera un kārtības sargātājas organizācijas priekšgalā, Bolšteīnam pavērās plašs darba lauks. Vispirms organizācijas dalībniekus, kas nesa kopēju tērp un ieročus, pakļāva armijas reglamentiem un disciplīnai. Ārējo tērp, cepuri un jostu gan aizsargiem bija jāiegādājas par saviem līdzekļiem. Valsts izsniedza tikai šauteni un municiju. Jaunais priekšnieks beidza jau pasākto aizsargu apvienošanu pulkos, bataljonos, rotās un vados, kuŗi dažreiz sastāvēja no vienas vai vairākām nodaļām. Pulku komandieŗi ne katru reizi bija ar militāru dienesta

pakāpi, tāpēc par viņu palīgiem bija armijas virsnieki, kuri pārzināja militārās apmācības. Pulku darbvedību, grāmatvedību un kasi pārzināja apriņķu priekšnieku kancelejas darbinieki bez sevišķas atlīdzības. Bataljonus komandēja gan atvaļināti pulkveži, gan virsseržanti, ja bataljonā nebija piemērotu atvaļinātu virsnieku. Tas pats bija ar rotu komandieriem, nodaļu priekšniekiem un vadu komandieriem. Sākot ar bataljonu komandieriem uz leju, amati atalgoti nebija. Bataljonu un rotu komandieriem atmaksāja ceļa izdevumus, bet nodaļu priekšniekiem — tas bija jāizkalkulē no nodaļas sumām, kas ienāca no sarīkojumiem.

Aizsargu organizācijas veidošanā daudz derīgu paraugu Bolšteins ņēma no mūsu kaimiņiem — Somijas un Igaunijas, kur šī organizācija bija vecāka. Bolšteina vadībā centrā sāka darboties atsevišķas sekcijas, vēlāk nodaļas. Organizācijas sekcija kārtoja aizsargu idejisko audzināšanu un aizsargu nozīmes propogandēšanu. Apmācības sekcija sastādīja militārās apmācības plānu un rūpējās par plāna izpildi iespējamību robežās. Sanitārā sekcija gādāja par aizsargu un viņu ģimeņu veselības saglabāšanu. Uz laukiem rajonu ārsti iesaistījās aizsargos kā aizsargu ārsti. Tie rīkoja sanitārus kursus, kur aizsargus iepazīstināja ar pirmās palīdzības sniegšanu nelaiemes gadījumos, pirms slimnieks vai cietušais nokļūst pie ārsta vai slimnīcā. Vēl darbojās ķīmiskā sekcija, kuŗa rīkoja kursus un apmācīja tā saucamos gāzu instruktorus. Tie savukārt informēja vietējos iedzīvotājus, kā izturēties varbūtējā ķīmiskā karā. Diezgan populāra bija arī sporta sekcija, kuŗa vēlākos gados imponēja jaunsargiem. Aizsargu organizācija izdeva savu žurnālu "Aizsargs", kas ar rakstītu vārdu uzturēja garīgas saites aizsargu saimē. Pagastos nodibinājās arī aizsardžu pulciņi, un aizsardzēm bija atzīstama loma organizācijas aprūpes darbā.

Atrodoties aizsargu priekšgalā, Bolšteins ievirzīja un nosprauda organizācijas tālākās izveidošanas kontūras, tā

kā vēlākos gados aizsargi izveidojās par stipru nacionālu un militāru spēku. Ja tagad, par nožēlošanu, atzīstam, ka tam pēc lielinieku okupācijas bija maza, pat nekāda nozīme, tad to pašu varam attiecināt uz visiem Latvijas brīvvalsts sasniegumiem. Arī fabrikantu komūnisti izdzina no viņu ierīkotās celtnes, lauksaimnieku no mājām un amatnieku no darbnīcas. Bet vai būvējot, ceļot un iegādājoties jaunas mašīnas, kāds to varēja paredzēt?

Zem komūnistu varas aizsargi cieta visvairāk. Čekas deportējamo sarakstos pirmās rindās bija redzamāko aizsargu vārdi, nodaļu priekšnieki, rotu un bataljonu komandieri. No 21 aizsargu pulku komandieriem un viņu palīgiem paglābties izdevās retam vai arī nevienam. Tos čeka noslepkavoja Rīgā vai tās apkārtnē, un liela daļa savas dzīves izbeidza izsūtījumos.

Robežsargu priekšnieks

Ap 1927. gadu, ministru prezidenta Skujenieka laikā, kabinets cilājās jautājumu par līdzšinējo robežsargu likvidāciju, atvietojojot tos ar aktīviem karavīriem. Tam par iemeslu bijuši novērojumi, ka robežsargi, kā civila rakstura policijas darbinieki, savus uzdevumus pildījuši pavirši, kādēļ radušās vairākas sūdzības. Toreizējais kara ministrs Bangerskis tam pretojies un ierosinājis līdzšinējos robežsargus pārveidot, tos militārizējot, tā radot atsevišķu robežsargu kara spēku. Drīz tas arī realizējās, un par Robežsargu priekšnieku iecēļ pulkvedi Bolšteinu. Pēdējais jauno amatu pieņēma un savā vietā par aizsargu priekšnieku, šķiet, pats izrauga seno kauju līdzgaitnieku pulkvedi Toni.

Uzņemoties robežapsardzības pārzināšanu, no diezgan mierīgas valsts iekšējās drošības un kārtības uzturētājas organizācijas Bolšteins izvirzās daudz bīstamākā postenī — mūsu ārējo robežu sargāšanā. Jaunajā amatā viņš pakā-

peniski robežsargus militārizē, pakļaujot tos militārai disciplīnai un jurisdikcijai. Senos apgabalus, kuņus pārzināja apriņķu priekšnieki, likvidē, noorganizē bataljonus, rotas un vadus. Pēc 1934. gada robežsargus pārdēvē par Robežsargu brigādi, kad jau Bolšteins paaugstināts ģenerāļa pakāpē.

Visu Latvijas ārējo robežu apsargāja pieci robežsargu bataljoni. 4. Apvienotais bataljons ar 12 rotām sargāja Igaunijas un Lietuvas robežu līdz Ilūkstes apriņķim. Starp šīm draudzīgām kaimiņvalstīm robežsargu darbs bija kā izprieca, un ja gadījās kādi starpgadījumi, tad tikai ar sīkiem kontrabandistiem. Uz Padomju Savienības robežas bija novietoti: 1. Dagdas bataljons Daugavpils apriņķī, 2. Zilupes — Ludzas apriņķī, 3. Abrenes — Abrenes apriņķī un 5. Krāslavas — Ilūkstes apriņķī. 4. Apvienotais bataljons bija izvietots irētās telpās, izņemot divu rotu komandieņu mītnes. Krāslavas, Dagdas, Zilupes un Abrenes bataljoni, pateicoties Bolšteina gādībai un enerģijai attiecīgu naudas līdzekļu sagādē, bija novietoti valsts ēkās. Šīs ēkas bija cēlušī paši robežsargi ar attiecīgu amatnieku palīdzību. Pavisam bija uzbūvētas 3 bataljonu štābu mītnes, 11 rotu komandieņu, 32 vadu komandieņu un 108 sardžu ēkas, kopā 154 būves. Komandieņu un sardžu mītnes paši robežsargi izdaiļoja ar krāšņuma kokiem un krūmiem, augļu dārzjiem un ierīkoja arī saku dārzņus. Reizē ar dienesta vietas izdaiļošanu, robežsargi rādīja labu priekšzīmi dažkārt tumšiem pierobežas iedzīvotājiem. Bet brigādes komandieris ar savrupmājiņu ierīkošanu panāca arī, ka robežsargi nepalika par klejotājiem, bet savos rajonos kalpoja ilgāku laiku. Tas bija ļoti nepieciešami, sevišķi uz Krievijas robežas, jo robežsargam bija jāpazīst apvidus abās pusēs robežai un tik pat labi jāpazīst Latvijas pierobežas iedzīvotāji. Tas bija iespējams tikai tiem, kas ilgāku laiku atradās vienā rajonā. Spiegu, aģentu un dažādu ziņu pārneseju apkaļošanai robežsargiem nekad uzmanība nedrīkstēja izsīkt.

Robežas inspekcija. Bolšeiņam ziedus pasniedz dāma gaišā tērpā.

Bolšteins Saulešu dārzā, kopā ar brālī, māti un brāļa sievas māti Ģinteri.

Starp daudziem uzticamiem iedzīvotājiem bija arī aizrobes simpatizētāji. Viņi savas norunātās zīmes pārraidīja visos iespējamajos veidos: ar veļas žaušanu, aku vindu cilāšanu, skursteņu dūmošanu neparastā laikā un vēl daudz citādos veidos, ko varēja atklāt tikai ilgi novērojumi. Aģentu un citu robežu pārnācēju rosība atdzīvojās tumšās rudens vai puteņu negaisa naktīs. Tad robežsargu darbs neti bija saistīts ar dzīvības briesmām.

Par robežsargu ārpus dienesta sabiedrisko dzīvi un vietējo iedzīvotāju kultūrālās dzīves veicināšanu pierobežā atkal gādāja brigādes komandieris, kopīgiem spēkiem uzceļot tautas namus Kacēnos, Goliševā, Krivandā, Škaunē un Indrā, pēdējo galīgi nepabeidzot. Tautas nami bija apgādāti ar nepieciešamo inventāru, klavierēm un skatuves iekārtu. Tāpat Abrenē, Zilupē un Indrā izbūvēja sporta laukumus. Tautas nami un sporta laukumi bija robežsargu sporta kluba īpašumi. Pašu robežsargu ērtākas un patikamākas dzīves radīšanā un pierobežas iedzīvotājiem labu paraugu sagādāšanā Bolšteīnam bija nenoliedzami nopelni. Ja dažos gados tautas nami vēl nespēja izskaust pazīstamās "večerinkas", tad tas tuvākā nākotnē būtu noticis. Tāpat arī pēc glītām robežsargu mājiņām un skaistiem apstādījumiem centās ikviens bijušais sādžu sadzīves veida cienītājs.

"Tumšā robeža" arvien piegādāja materiālus, no kā brigādes komandieris un štābs varēja spriest par aizrobes nodomiem, jo robežsargi bija tie pretizlūkošanas darbinieki, kuņi ziņas ieguva no pirmavotiem, vai nu tieši no pārgājējiem, vai arī no uzticāmiem ziņu sniedzējiem. Šis arī bija robežsargu lielākais grēks pret "draudzīgo" kaimiņu, kādēļ vēlāk tos gandrīz pilnīgi iznīcināja.

Pats brigādes komandieris, atrazdamies robežsargu priekšgalā, arī neturēja rokas klēpī, bet Meža parkā, Siguldas prospektā 10, ar saviem spēkiem uzbūvēja vasarnīcu, ar to it kā dodot paraugu, ka viņa mudinājumi izbūvēt

robežu nav bez seguma.

Bolšteins kādreiz sarunā izteicies, ka viņiem un igauņu robežsargiem pastāvēt tradīcija katru gadu dažas dienas, ciemoties vieniem pie otra. Tādos gadījumos lielākais cieņas apliecinājums bijis, ja mielastos ciemiņus varējuši nodzert zem galda. Viņš pats gan neesot bijis sevišķi node-rīgs, bet viņa tieslietu vadītājs esot bijis vīrs īstā vietā.

Iesākās 2. pasaules karš. Hitlers ar Staļinu draudzīgi sadalīja Poliju. Abi slēdza savstarpējus līgumus, uzdzēra viens otram tostus, bet aizmugurē turēja duncus. Staļins nospēlēja lielu labdari: Lietuvas un Polijas veco strīdus pil-sētu Viļņu atdodams Lietuvai. "Dāvana" Staļinam nekā ne-maksāja. Lietuvieši bija priecīgi, ka "pasaules tēvs" izlīdzinājis poļu nodarīto pārestību. Arī Staļins varēja berzēt rokas ka lietuviešos ieguvis draugus. Nepagāja ilgs laiks, kad Maskava pieprasīja Baltijas valstīs ierīkot sava kara-spēka bāzes. Mazās valstis nevarēja pretoties — nebija saka-tavotas. Latvijā iebrauca vairāk krievu par Latvijas miera laika kara spēku. Kurzemē no vietējiem iedzīvotājiem bija jāiztīra daudzi pagasti, krieviem jāatdod telpas un lauksaimnieciski izmantojamas platības lidlauku ierīkošanai un nocietinājumu būvēm. Pagaidām par mūsu neatkarības ap-draudējumu nekādu aizdomu nebija. Savā zemē gan vēl valdījām, bet jau ar nodurtām galvām, un tās negribēja celties arī pēc spontānās dziesmas "Tev mūžam dzīvot, Lat-vija."

Maskavas dzirnas mala tālāk. Ņirgājoties par mūsu nespēku, tie mazās valstis apvainoja sazvērestībā pret pla-šo komunistisko padomiju. Sekoja ultimāti nomainīt vecās valdības pret Maskavai draudzīgām. Un beidzot, padomijas rietumu drošības labad, bija jāielaiž Baltijas valstīs viņas kara spēks. Tas gan teicās nejaukties mazo valstiņu iek-šējās lietās un respektēt šo valstu neatkarību. Bailēs no maskavijas mūsu prese ļoti atturīgi aprakstīja notikumu risināšanos, un daudz kas paliek apslēpts, ko tautai vaja-

dzēja zināt.

Tanī pašā laikā, 1940. gada 14. jūnijā, kad krievu tanki sāk okupēt vājāko no visām trim Baltijas valstīm — Lietuvu, Latvijas pierobežā, Abrenes apriņķa Masļenkos, krievi iebrūk mūsu robežsargu mītnē, nodedzina ēku, nošauj robežsargus, sievietes un bērnus un dzīvos robežsargus un civilos iedzīvotājus aizved pāri robežai. Par šo gadījumu LETA (Latvijas ziņu aģentūra) publicē Rīgas laikrakstos un raidītājos lakonisku, bet dziļi baismīgu ziņu: “Kļūmīgs atgadījums pierobežā. Sestdienas rīta ausmā mūsu robežsargu mītne Masļenkos, Abrenes apriņķī, pie Latvijas — PSRS robežas atrasta nodedzināta. Turpat atrasti divi robežsargu un vienas sievietes līķi, kā arī vēl viena smagi ievainota sieviete un tāpat smagi ievainots 14 gadus vecs zēns. Pazuduši arī 11 robežsargi un vairāki turienes iedzīvotāji. Sevišķa izmeklēšanas komisija, Robežsargu brigādes komandiera ģenerāļa Bolšteina vadībā, izbraukusi uz notikuma vietu, lai noskaidrotu “kļūmīgo atgadījumu.”

Mēs bijām tik bezspēcīgi un nospiesti ceļos, ka noziedzību nevarējām pat istā vārdā saukt, bet gan par “kļūmīgu atgadījumu.” Arī protestēt mums vairs nebija iespēju.

Iebrukuma nolūks bija radīt kādu inscenētu kauju pierobežā, lai padomijai būtu iemesls pārņemt Latvijai un to “pārmācīt”, bet tas pilnībā neīstenojās. Par asiņaino uzbrukumu nekādi paskaidrojumi arī vēlāk netika publicēti. Vienīgi pēc vietējo, vēl dzīvo robežsargu atmiņām tika nodibināts, ka 14. jūnija vēlinā naktī ap 80 liela sarkanarmiešu vienība, uzbrukdama robežsargu mītnēi Masļenkos, ēkā iemeta rokas granātas. Ēka jau dega, mūsu robežsargi vēl sirdīgi aizstāvējās. Sardzes priekšnieka sieva Hermīne Puriņa, kā no gultas cēlusies, naktskreklā, stājas pie patšautenes, lai sētu nāvi uzbrucēju rindās. Kad viņai pietrūcis municijas, tā atstājusi degošo ēku un pagalmā kritusi varones nāvē. Puriņas ievainotais dēls ar kādu citu zēnu bija paspējuši noslēpties blakus ēkas bēniņos, no kuņģienes tas

bijis aculiecinieks mātes varonīgajai cīņai. Zēns vēlāk Rēzeknes slimnīcā miris. Degošo mītni dzēst atsteigušies kaimiņu robežsargi un vietējie iedzīvotāji. Tos sarkanarmieši ielenkuši un aizveduši pāri robežai. Aizvesto starpā bijis 11 robežsargu un 28 civiliedzīvotāju. Kad vēlāk aizsargi sekojuši pa aizvesto pēdām, tie aizrobežā redzējuši kaujas gatavībā padomju motorizētās vienības.

Tā apmēram aprakstīts "kļūmīgais atgadījums" pierobežā, ko nācies noskaidrot brigādes komandierim Bolšteiņam. Nav grūti iedomāties, ka viņam noliecās galva varonīgo robežsargu un Hermīnes Puriņas liķu priekšā. Tie, un sargu mītnes pelnu čupiņa, viņa sirdī rakstīja drausmu pilnas rindas. "Kļūmīgā atgadījumā" nebija meklējami ne laupīšanas, ne romantiski motīvi, ta bija "draudzīgā" kaimiņa vardarbības un slepkavošanas priekšspēle, kas nākotnē apdraudēja visu latviešu tautu, kuŗas brīvību Bolšteins bija izkaŗojis, kuŗas iekšējai un robežu drošībai ziedojis labākos dzīves gadus, savu nacionālo sirdi un čaklās rokas.

Pēc atgriešanās Rīgā Bolšteiņam rakstisku ziņojumu par atradumiem Masļenkos laikam neviens neprasiņa, tas arī būtu lieki, jo turpmākie notikumi sekoja viens pārsteidzošāks par otru.

Daugavpilī vēl nebija izskanējušas dziesmu svētku atbalsis, kad 17. jūnija rītā pāri Latvijas robežai sāka velties padomijas tanki. Tie ripoja arī no jau okupētās Lietuvas. Līdz tam laikam neredzētu bandītu sejas tos apsveica ar puķēm, skūpstīja tankus un lūza tankistiem gabaliņus maizes, jo esot badā. Tiem piedroģās 18. jūnijā ar padomijas kreiseri Murats Rīgas ostā izsēdinātie, Maskavā izskolotie "manifestanti." Nākamās dienās notikumi ritēja pēc lielinkvizitora Višinska režijas un Maskavas plāna.

Nodibinājās Maskavai draudzīga valdība, ko Rīgā izraudzīja Višinskis kopā ar čekas vadītāju Vetrovu — padomju sūtniecības sekretāru. Par Iekšlietu ministru nāca Vilis Lācis, kas 21. jūnija rītā pārņēma ministriju no līdz-

šinējā ministra Veidnieka. Uz pārņemšanas aktu bija sapulcināti visi ministrijas augstākie ierēdņi, departamentu direktori, daļu un nodaļu vadītāji, starp tiem arī ģenerālis Bolšteins. Pēc īsas Veidnieka atvadu runas sekojis Lāča izklāsts par ministrijas darbu nākotnē. Ja daudziem klātesošiem šis nākotnes "darbs" vēl saistījās ar kādām ilūzijām, tad Bolšteina gan ne, jo nākotnes "darba" paraugu viņš jau bija savām acīm skatījis Masļenku liķos un pelnu čupiņā, zem kuŗas jau pirms nedēļas izplēnēja viņa ceŗības. Atstājot akta zāli, katrs devies pie sava rakstāmgalda. Bolšteins vēl, it kā atvadām, pamājis ar roku un teicis: "Kur lai komūnisti liek nacionālās Latvijas ģenerāli?" Savā kabinetā tas vēl uzrakstījis atvadu zīmīti: "Piedodiet miļie! Es nespēju piedalīties noārdīt to, ko nacionālās Latvijas pastāvēšanas laikā pats savām rokām un labām domām esmu cēlis." Atskanējis traģiskais un arī brīdinošais šāviens, un ģenerālis Bolšteins aizgājis mūžībā.

Pūces dzirnavās ģenerāļa brālis Emīls taisījies dzert vārda dienas kafijas krūzi, kad ieskanējies tālruņa zvans. Sarunā no Rīgas brigādes darbinieks Lapkašs ziņojis sēru vēsti, ka Ludvigs labprātīgi šķīries no dzīves. Sagraustie piederīgie steigušies uz Rīgu. Ludvīga mirstīgās atliekas jau bijušas pārvestas uz Kaŗa slimnīcas kapliču. Tur tas iezārkots un pēc divām dienām (23. jūnijā?) sācies viņa pēdējais brauciens uz Brāļu kapiem. Izvadišanu izdarījis mācītājs E. Bergs. Kad šķirsts bijis sagatavots iznešanai no kapličas, ērgelnieks apjautājies piederīgiem, kāda aizgājējam bijusi miļākā dziesma. Par laimi Emīļa dzīves biedrene Irma zinājusi, ka Ludis jau no strēlnieku laikiem iemīlojis "Dievs Kungs ir mūsu stiprā pils", korāli, kas strēlniekus sagatavoja visām lielākām kaujām, un ko Latvijas nacionālās armijas karavīri dziedāja katrā vakarjundā. Šī korāļa spēcīgās skaņas izvadījušas ģenerāļa šķirstu no kapličas. Tāpat kā ģenerāļa nāves gadījums presē bija pieminēts tikai ar sīkām rindiņām, arī izvadišana bijusi

vienkārša un klusa. Par laimi vēl vecie iespaidi bija tik stipri, ka pēdējo atdusas vietu viņam neliedza Brāļu kapos. Tur tas guldīts vidējā ceļa labā pusē, netālu no Mātes tēla, kur audzis nesen iestādīts bērziņš.

Bija noslēdzies diža latvieša īsais mūžs. Ar savu brīdīnājuma šāvienu un nāvi tas it kā mudināja latviešus glābties kur un kā iespējams. Viņš, tāpat kā kaņaulaukā, upurēja sevi, lai glābtu citus. Diemžēl, daudzi viņa traģiskajam šāvienam neticēja, jo loloja cerības, ka Maskavas režīms mainījies, un ticēja tenkām, ka kaut kā jau sadzīvos. Bet lai tikai atceramies: Iekšlietu ministrijas sēžu zāles dalībnieki pazuda viens pēc otra. Par nacionālās valdības iekšlietu ministru Veidnieku nekas pēcāk netika dzirdēts. Pazuda. Pazuda arī administratīvā departamenta direktors Austrums. Bez viņas. Šausmīgu spīdzināšanu izcietā un mokās mira policijas inspektors Jānis Ķiselis. Dzelzceļa policijas priekšnieka un Dzelzceļa aizsargu pulka komandiera, teologa Jāņa Ozoliņa sakropļoto līķi atraka Baltezera masu bedrē. Tā pazuda vairāki nodaļu vadītāji un visi nacionālie darbinieki.

Pēc dažām dienām, kad Lācis pārņēma ministriju, uz paša lūgumu atbrīvoja administratīvā departamenta direktoru Austrumu. Viņa vietā Lācis, kā par izsmieklu, iecēla vicedirektoru Jēkabu Legzdiņu, ilggadīgu Liepājas un Rīgas apriņķa priekšnieku un aizsargu pulka komandieri. Paaugstinātā amatā tas sabijis kādas dienas, kad to nomainījis no cituma atbrīvotais Dukāts. Legzdiņš ar steigu pārvietots uz Centrālcietumu, kur, pēc piederīgo izteicieniem, tam laimējies pakārties un kļūt apraktam kautkur Matīsa kapos pie Centrālcietuma žoga.

Robežsargi drausmas dienas piedzīvoja 1940. gada oktobra mēnesī, kad tos likvidēja, atvaļināja un tūlīt arī apcietināja. No 1., 2., 3. un 5. bataljona, kuŗi sargāja pado-mijas un Ilūkstes apriņķa robežas, apcietināja visus bataljonu komandierus. No 14 rotu komandieriem apcietināja

12. Bez tam arestēja daudzus vadu komandieņus, posteņu priekšniekus un sargus. No 4. atsevišķā bataljona arestēja visus tos virsniekus, kuŗi kādreiz kalpojuši uz padomijas robežas. Daudzi no viņiem atrasti nogalināti, pārējie notiesāti un izsūtīti uz vergu noietnēm. Bet ne tikai Bolšteina audzinātie un viņam pakļautie aizsargi un robežsargi bija spiesti staigāt Golgatas ceļu, arī viņa bijušie kaŗa laika cīņu draugi klusām pazuda viens pēc otra, vai arī tos aizsūtīja "kursos" uz plašo dzimteni. Bolšteins bija pavadījis vairākus gadus kaŗa viesuļos. Viņu nebija skārušas vācu, bermontiešu un lielnieku lodes, tāpēc savu dzīvi izbeigt kā moceklim bija zem viņa goda. Līdz pēdējam mirklim viņš gribēja būt karavīrs, un ģenerāļa roka nedrebēja, lai viņa pīšļi apgultos svētītā vietā, kur miglainās naktīs latviešu kaŗotāju gari staigā ar vējā plīvojošu sarkan-balto karogu.

Ģenerāļa Bolšteina personība

Mēs zinām: ja metalls ir bijis liesmās, uz laktas un tad atdzēsēts, tad tas ir norūdīts, ciets un nelokams. Par cilvēkiem, kuŗi bijuši liesmās, uz laktas un norūdīti, mēdz teikt, ka tās ir izcilas personības. Arī Bolšteins bija karšēts un rūdīts, tā iegūstot citādu skatījumu uz laiku un notikumiem.

Kaut gan varonība un nopelni nav mērojami ar mēriem un sverami uz aptiekas svāriem, mūsu brīvvalsts laikā likās, ka slava un nopelni sadalīti gramos. Un tomēr, slavas vīraku ne vienmēr kūpināja varoņiem, bet tiem, kuŗi bija pie varas. Tas sākās ar atsevišķiem cilvēkiem un beidzās ar atsevišķu vienību varonības pārslavināšanu. Bolšteins nopelnu lauru plūkšanā stāvēja nomaļus, jo viņš kā personība nojauda, ka slavinājumi tiek dalīti par daudz izšķērdīgi. Viņam slavināšana bija pretīga, jo tā reti kad ir objektīva. Īsti varoņi to nemaz nepiecieš. Dzīve to pierādīja.

Partiju laikā socialdemokrāti savus panākumus cēla uz 1905. gada cīnītāju pleciem, kaut arī paši 1905. g. cīnītāji nebūdami, vai arī piederēja tai daļai, kas briesmu brīdī pazuda aiz stūra. Daudzināt nemierīgo gadu un tā 2000 upuru tiem veikalnieciski bija izdevīgi, caur to iegūdami daudz balsotāju.

Vecie strēlnieki noturēja Rīgas fronti. Ar saviem pirmajiem kritušiem tie iesvētīja latviešu tautas svētnīcu — Brāļu kapus. Kapu sētas bija izkaisītas no Babītes līdz Nāves salai, katrā ne tikai desmiti, bet simti kritušo varoņu. Neatrastiem un neapbedītiem ģindeņiem Tīreļa purvā cauri acu dobumiem auga pirmās pavasara puķītes. Strēlnieki par savu varonību samaksāja ne mazāk kā ar 5000 kritušiem, — no tiem uz Ziemas svētku kaujām var rēķināt lielo pusi. Cara armijas sabrukuma laikā daļa strēlnieku, tīri pašuzturēšanās nolūkos un neatrodot citas izejas, bija spiesti kalpot lieliniekiem. Par to, neskatoties uz viņu lielajiem upuriem, tie vēlāk it kā izzuda no tautas atmiņām. Viņu varonībai un upuriem vēlāk it kā skatījās pāri.

Atbrīvošanas kara posmā, cīņā pret lieliniekiem, landesvēru un bermontiešiem, latvieši zaudēja apmēram 2000 dzīvību.

Dienvidnieki-kalpakieši, kuŗi Latvijas laikā un vēl tagad galvenos nopelnus cenšas pierakstīt sev, neskaitot liktenīgās kaujas upuras pie Airītēm, līdz Rīgai zaudēja Kaugurciemā divus virsniekus un 4 kareivjus. Pie Bataru majam 11 kritušus, kopā 2 virsniekus un 15 kareivjus. Apziņoties nepilnīgās ziņas, drošības dēļ šo skaitli varētu divkāšot.

Ziemeļnieki Cēsu kaujās pret Golca spēkiem vien zaudēja 2 virsniekus un 14 instruktorus un kareivjus. Valmieras pulks, cīņā pret lieliniekiem, laikā no 1919. gada 29. marta līdz 26. maijam zaudēja 33 kritušus, 64 ievainotus un 104 bezvēsts pazudušus. Starp tiem krituši 3 virsnieki — kapteiņi Skreija un Ozols un leitnants Grundmanis.

Ja nu šos skaitļus, kuņi ir tikai aptuveni, apvērtētu krievu skolas ģenerālis, kuņš mācīts nopelnus dalīt pēc kritušo skaita, tad viņa slēdziens būtu daudzējādā ziņā pretējs tam, kāds pagaidām mums ir sludināts.

Nopelnus un slavu izšķir ne auksti prāta apsvērumi, ne aptiekas svāri, bet vīri, kuņus apstākļi izbīda priekšgalā. Studentu rotas slava ir tālu izskanējusi, un kāpēc gan nē, tā bija viena no Kalpaka bataljona pamatvienībām. Pēc kara tās cīnītāji ieņēma atbildīgas vietas, savās korporācijās filistrēja augstus virsniekus, un slava auga pāri nopelniem. Cēsu skolnieku rotas zēniem piešķīra tikai zaķu baidītāju lomu, kaut gan Cēsu kaujas no viņu vidus izrāva 8 kritušus un 20 ievainotus. Korporāciju kopas vēl tagad uzskata par monopoltiesībām atcerēties kalpakiešus, kaut gan tas būtu jādara sašaurinātā veidā, atcerēties tikai studentu rotu, jo Kalpaks nebija korporāciju loceklis un viņa vienībā cīnijās arī citas rotas.

Bolšteins bija karsēts daudzās liesmās un likts uz dažādām laktām. Pirmos trīs kritušos strēlniekus viņš izstrīpoja no bataljona sarakstiem un aizvadīja mužīgā dusā Brāļu kapos. Pēc tam strēlnieku tragēdiju piedzīvojis, bijis kopā ar tiem priekos, bet visvairāk bēdās. Kopā ar strēlniekiem, ceļos nometies, lūdzis Visvarenā palīdzību taisnīgās kaujās. Tāpat kā pelēkie strēlnieku stāvi, tā kopīgi dziedātais korālis "Dievs Kungs ir mūsu stiprā pils", tam bija vismīlākī palikuši atmiņā. Tā bija karavīra pirmā mīlestība, kuņu nevarēja noēnot ne laiks, ne bangainie notikumi.

Arī Latvijas brīvvalsts izkaņošanu viņš nenokavēja. Bolšteins bija klāt, kad visvairāk bija vajadzīgs padoms un drosmīgs vadītājs. Ar latviešu cīnītājiem, pats nereti ejot priekšgalā, viņš izstaigājis mūsu zemīti krustus šķērsus. Miera laikā atradies drošības un kārtības un robežas grāvja sargātāju priekšgalā. Arī tur ziedojis gadiem krātās gudrības un pieredzi.

Bolšteina, pārļaižot skatu pāri pagātnes notikumiem, nopelnu un slavas iegūšanas sacensība varēja atgādināt sporta laukumu, kur viens otru cenšas noskriet. Uz to norādīja rakstos un mutvārdos klusi izteikti norādījumi, ka ziemeļniekiem Cēsu kaujās nekādi nopelni neesot, un visu smagumu esot iznesuši igauņi. Tas patiesi nebija nekāds noslēpums, ka Cēsu kaujās latviešu spēki bija vāji, jo lielākie spēki — jau kaujām gatavais Valmieras pulks, atradās frontē pret lieliniekiem Melnupes krastā. Bet ja nu kāds iedrošinātos jautāt, kādi sevišķi nopelni un panākumi būtu dienvidniekiem bez landesvēra Kurzemē? Atbildi laikam zināja Bolšteins. Viņam, kā kalpakietim nebija pieņemams tikai vienai armijas grupas slavinājums, jo Latvijas atbrīvošanai kalpoja arī visniecīgākās Vidzemes, Augškurzemes un Latgales partizāņu grupas. Tās, samērīgi ar saviem spēkiem, veica svarīgus frontes atslogojumus un paglāba vietējo iedzīvotāju dzīvības un mantu. Latvijas atbrīvošanai upurus nesa visa tauta, vai nu tās tēvi un dēli krita frontē, vai kādās grantsbedrēs no lielinieku un landesvēra lodēm.

Generālis Ludvigs Bolšteins par nopelniem karā ir apbalvots ar Lāčplēša kara ordeni, III un II šķiras. Par ko tie piešķirti, nav ziņu. Nopelni ir tik lieli, ka par to, kas rakstīts Lāčplēša kara ordeņa diplomā, var būt tikai minējums. Apbalvojumi varētu būt par strēlnieku laiku, Liepājas laiku, Baloža brigādi, Daugavgrīvas ieņemšanu, Bulduru tilta ieņemšanu, vai par cīņām Latgales frontē, kur jau pēc tradīcijas ar Lāčplēša ordeni apbalvoja visus pulku komandierus. Ka kāds no minētiem nopelniem varēja būt izvirzījies pirmā vietā, norāda kāds valsts svētku akts Nacionālā operā (1938. g. 18. nov.), kur prezidents Uļmanis savā runā īpaši cildinājis Bolšteina nopelnus Daugavgrīvas ieņemšanā 1919. gada oktobrī. Tas bija jau zināms fakts, ka Daugavgrīvas ieņemšana izšķīra bermotiešu likteni. Pirmkārt sabiedrotie, redzot rēzekniešu kaujas gri-

bu, nebija vairs tikai gaudotāji, bet arī darba darītāji, un tādēļ neliedza savu ķūgu artilērijas atbalstu, un, otrām kārtām, latviešu spēki spiedās bermontiešu flankā.

Bez Lāčplēša ordeņa Bolšteins bija apbalvots ar visiem Latvijas ordeņiem, kaimiņvalstu — Somijas, Igaunijas, Lietuvas un Polijas kauju un aizsargu ordeņiem. Par Daugavgrīvas ieņemšanu viņam piešķirts arī Franču Goda leģiona ordenis, kuŗš frančiem pastāv kopš Napoleona laikiem. Piešķiršana notikusi 1920. gadā kādā kaŗaspēka parādē Rīgā. Bolšteins bijis starp četriem apbalvojamiem Latvijas virsniekiem. Ordeni pasniedzis Francijas militārās misijas priekšnieks pulkvedis Diparkē (Du Parquet) pēc senas tradicijas, ar kailu zobenu pieskaŗoties apbalvojamā galvai un pēc tam ordeni piespraūžot jaunā goda leģionāra krūtīm.

Pieminētie un, varbūt, nepieminētie ordeņi Bolšteinaam glabājušies kādā maisiņā, skaitā ap divdesmit, un tie palikuši viņa vasarnicā Meža parkā. Ordeņus maisiņā viņš reti cilājis, toties darbā vai svētku gadījumos no savām krūtīm neesot noņēmis Lāčplēša 3. šķiras ordeni. To viņš atzinis par nopelnītu un godam valkājis.

Kaŗa liesmās karsēts un uz dzīves laktām kaldināts, viņš kā personība kalpoja latviešu tautai un valstij. Arī briesmu brīdī viņš neizmantoja iespējamību glābties Vācijā, kā to daudzi darīja, bet palika “savā vietā”, kā to ie-teica prezidents. Bet kad lieliniekiem un salašņām viņš vairs nebija vajadzīgs, neļāva sevi kājām spārdīt, locekļus laust un nagus plēst, bet brīvprātīgi piepulcējās saviem aizsaulē aizgājušajiem cīņu biedriem.

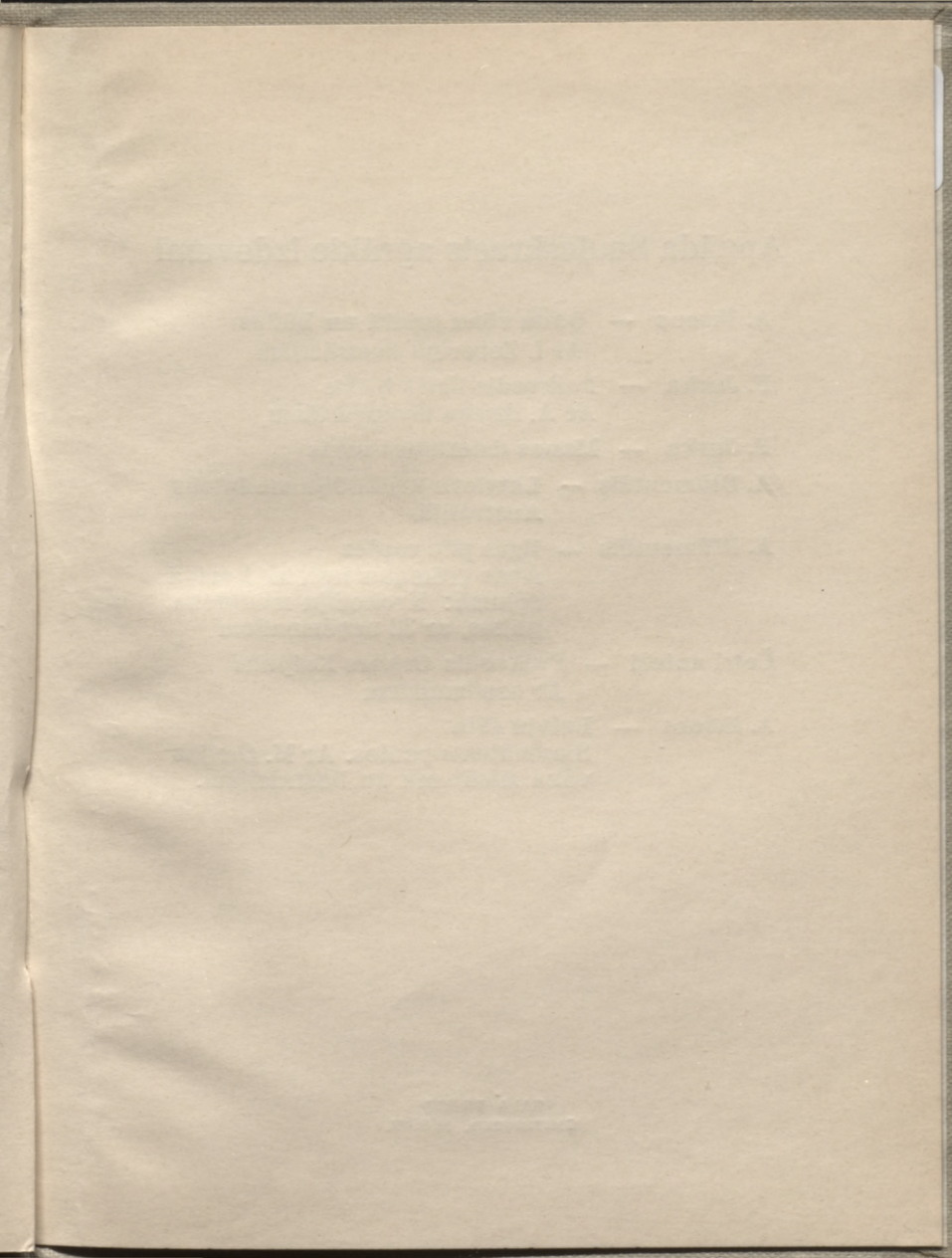
Nobeigums

Savākt ziņas par Bolšteina dzīvi un vispusīgo darbu nebija viegli. Daudzi viņa atsevišķo posmu līdzdarbinieki neatsaucās, pat neatbildēja uz vairākām vēstulēm. Daži aiz-

bildinājās, ka nekā neatceroties. Aiz šiem apstākļiem aprakstos varbūt atradīsies kādas nepilnības, bet savāktās ziņas tomēr ir vairāk kā nekas, ar gadiem arī tās būtu izgaisušas.

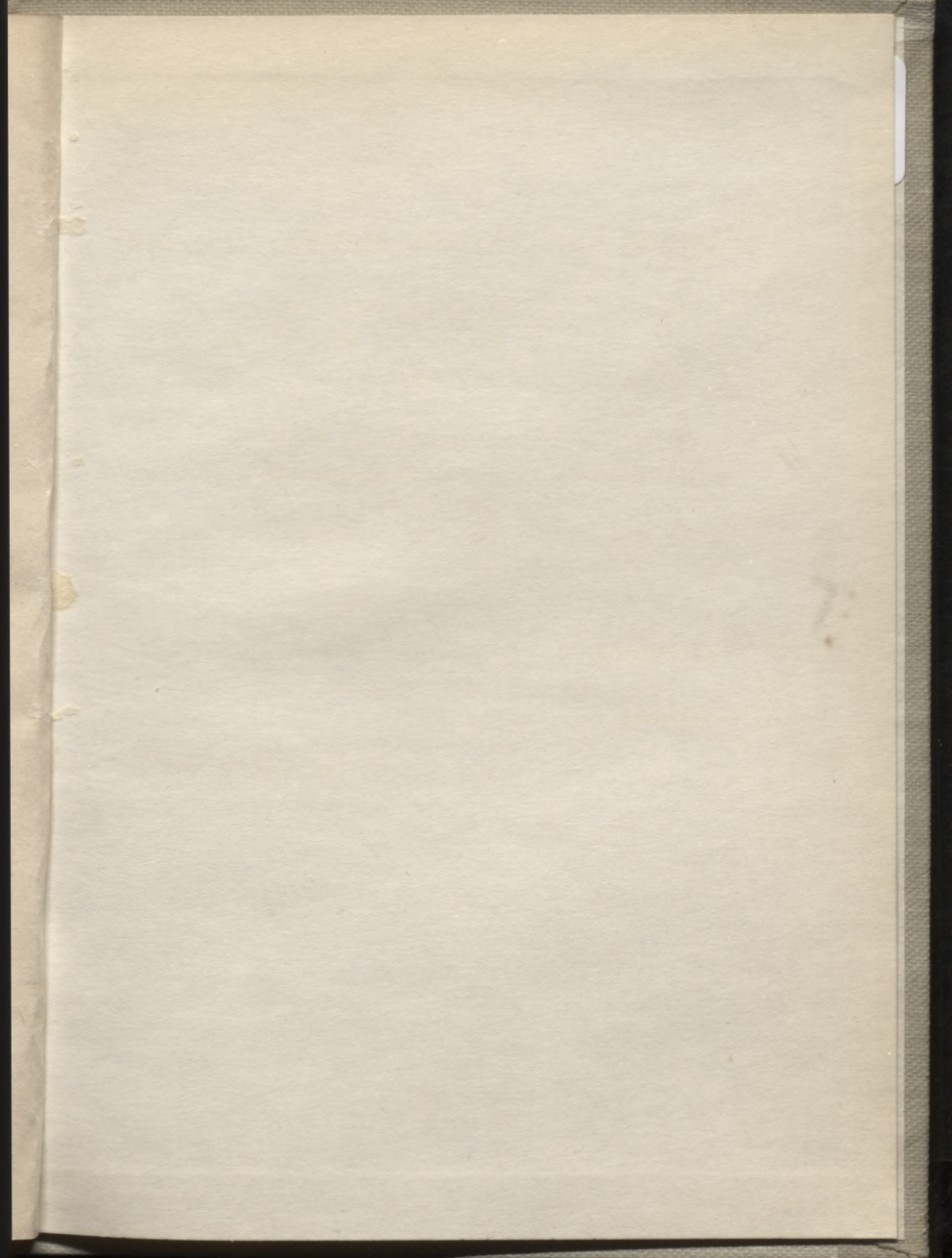
Par sniegtām ziņām un atmiņām mīļš un sirsnīgs paldies Emilim un Irmaj Bolšteiniem, L.k.o.k. Aleksandram Indriksonam, prāvestam Antonam Grāmatiņam un daudziem citiem, kuŗu sniegtās ziņas vairāk vai mazāk iestrādātas ģenerāļa Bolšteina piemiņas grāmatiņā.

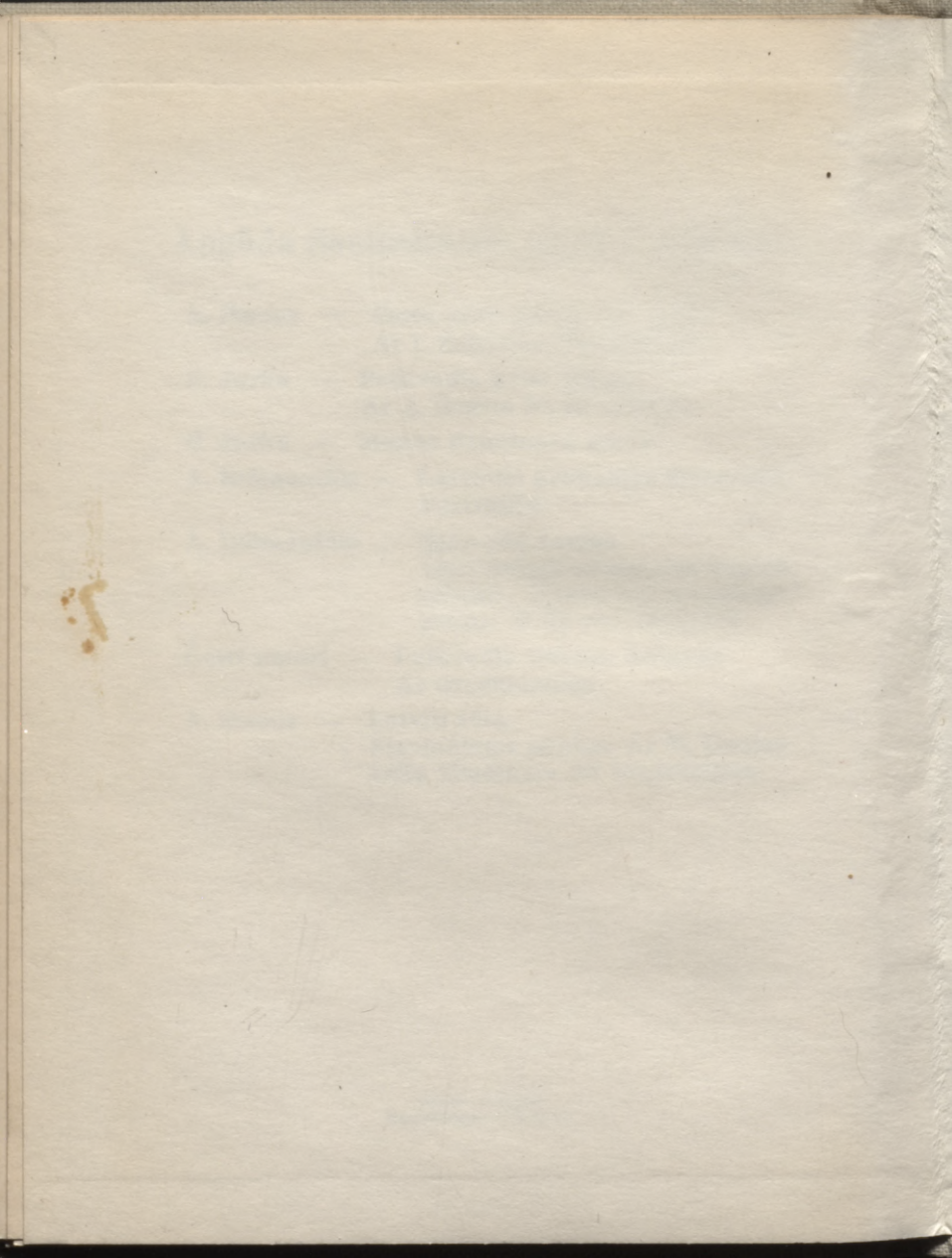

Apgāda Sauleskrasts agrākie izdevumi

- A. Iksens — Ganu zēnu priekli un bēdas
Ar I. Zeberiņa ilustrācijām
- E. Jurka — Pulkvedis Krišs Ķūķis
Ar A. Iksena ievadvārdiem
- E. Jurka — Manas dzimtenes mežs
- A. Blūmentāls — Latvietis krokodiļu mednieks
Austrālijā
- A. Blūmentāls — Ilgas pēc saules
Abas grāmatas iesietas kopējā
sējumā: Krokodiļu mednieka
gaitas, ar 32 uzņēmumiem
- Četri autori — Pulkvedis Oskars Kalpaks
Ar uzņēmumiem
- A. Iksens — Latvju sēta
Slavinājums pantos. Ar M. Gaujas
vāka zīmējumu un ilustrācijām.

50.-

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309079728

